

UPPSALA
UNIVERSITET

Juridiska institutionen
Vårterminen 2016

Examensarbete i familjerätt
30 högskolepoäng

En empirisk undersökning gällande tillämpningen av 6:18 a FB

I ljuset av principen om barnets bästa

Författare: Simel Aho

Handledare: Professor Anna Singer

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
Förkortningar	5
1 Inledning.....	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Problemformulering	8
1.3 Syfte och frågeställningar.....	8
1.4 Metod.....	9
1.5 Avgränsning	10
1.6 Disposition.....	10
2 Barnets bästa i vårdnadsmål	12
2.1 Barnets bästa i barnkonventionen.....	12
2.2 Den rättsliga innebörden av 6:2 a FB	13
2.3 Sammanfattning.....	15
3 Utveckling av regelsystemet för att underlätta samförståndslösningar	16
3.1 Samarbetssamtal	16
3.2 Medling i verkställighetsmål	17
3.3 Samförståndslösningar i 2006 års reform.....	18
3.3.1 Bakgrund	18
3.3.2 Domstolens möjlighet att ena föräldrar, 42 kap. RB	20
3.3.3 Medling i vårdnadstvister	22
3.3.3.1 Bakgrund till införandet	22
3.3.3.2 Medling enligt 6:18 a FB.....	23
3.4 Sammanfattning.....	25
4 Enkätundersökning om medling.....	26
4.1 Bakgrund till enkätundersökningen.....	26
4.2 Vad är medling?	27
4.3 Syftet med medling.....	29
4.4 En bra medlare.....	31
4.5 Initiativ till medling	35

4.6	Medling mot parts vilja	36
5	Medling jämfört med samarbetsamtal	39
5.1	Medling.....	39
5.2	Samarbetsamtal	41
5.3	Skillnad mellan samarbetsamtal och medling	44
6	Barnet och medling.....	47
7	Jämförande enkätundersökningar	49
8	Käll- och litteraturförteckning	53
8.1	Offentligt tryck	53
8.1.1	Propositioner.....	53
8.1.2	Statens offentliga utredningar	53
8.1.3	Övriga förarbeten.....	53
8.2	Litteratur	53
8.3	Svenska domstolsavgöranden.....	55
8.4	Förordningar och direktiv	55
8.5	Elektroniska källor.....	56
8.6	Övriga källor.....	56
9	Bilaga 1 - Enkäter	57

Förkortningar

Dir	Kommittédirektiv
EU	Europeiska unionen
FB	Föräldrabalken (1949:381)
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk tidskrift
JU	Justitieutskottets betänkande
Kap.	Kapitel
NJA	Nytt juridiskt arkiv
OSL	offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
SoL	Socialtjänstlagen (1980:620)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

När två föräldrar väljer att separera upphör deras förhållande men föräldraskapet kvarstår även efter en separation. En skilsmässa är ofta känsloladdad och medför att gräl och konflikter lätt uppkommer. Detta kan leda till att föräldrar får svårt att enas om frågor rörande barnets vårdnad, boende och umgänge. I en sådan situation finns det flera möjligheter för föräldrarna att få hjälp att lösa sina konflikter. Men det är oklart om de medel som finns idag är tillräckliga.

Det vanligaste, efter en separation, är att föräldrarna själva kan komma överens om vårdnad, boende och umgänesfrågor gällande sina barn. Föräldrarna upprätta ett avtal på egen hand som socialnämnden ska godkänna. Om vårdnadshavarna inte kan enas själva kan de vända sig till kommunens familjerätt för att få hjälp av en samtalsledare. I vissa fall är separationen så invecklad att parterna inte kan enas utan väljer att vända sig till domstol som får avgöra frågan om barnets vårdnad, boende och umgänge. Domstolen har ytterligare möjligheter att verka för att föräldrarna ska kunna nå en samförståndslösning. Domstolen har en skyldighet att undersöka om det finns möjlighet för parterna att nå en samförståndslösning; att försöka förlika parterna.¹ Om detta inte skulle leda till framgång finns det två möjligheter för parterna att nå en egen överenskommelse. Domstolen kan besluta att parterna ska gå på samarbetsamtal², en möjlighet som funnits sedan 1900-talet, samt besluta om medling enligt 6:18 a föräldrabalken (1949:381) (FB). 6:18 a FB är dock ett relativt nytt fenomen i förhållande till samarbetsamtal. År 2006 skedde en vårdnadsreform³ som bland annat resulterade i att 6:18 a FB infördes. Därigenom fick domstolen möjlighet att förordna medlare i vårdnadsfall.

---

¹Fitger, Rättegångsbalken, kommentar till 42:6 p 5 och 42:17 RB, (20 jan. 2016, zeteo).

²Walin, Vängby, Föräldrabalken, kommentar till 6:18 FB, (17 jan. 2016, zeteo).

³Prop.2005/06:99, Nya vårdnadsregler.

1.2 Problemformulering

Genom 6:18 a FB, är det möjligt för domstolen att förordna en medlare som hjälper föräldrar att komma till en samförståndslösning. Det är en utökad möjlighet för föräldrarna att nå överenskommelse på eftersom det redan innan var möjligt att gå på samarbetsamtal. Samtidigt som möjligheten till medling i vårdnadstvister infördes fick även 42:17 st 1, rättegångsbalken (1942:720) (RB) en ny lydelse som uttryckte att förlikning i indispositiva mål skulle ske om det var lämpligt.⁴ År 2011 ändrades 42:17 RB och fick en omvänd presumtion som innebär att domstolen ska verka för förlikning om det inte är olämpligt istället för att verka för förlikning när så ansågs lämpligt beträffande indispositiva mål, till vilka vårdnadstvister tillhör.⁵

Den möjlighet, som 6:18 a FB innebär för föräldrar att nå en samförståndslösning på, är ett uttryck för att lagstiftaren vill främja uppgörelser i godo. Det främsta skälet till att öka samförståndslösningar mellan föräldrar är att det anses vara till ett barns bästa om föräldrarna kan hitta egna lösningar gällande barnets vårdnad, boende och umgänge. Det ger en trygghet för ett barn att veta att föräldrarna har kommit överens om frågor som berör barnet.

Även om lagstiftaren tydligt visat att uppgörelser i sämja ska främjas och är i linje med principen om barnets bästa är det oklart vilken effekt 6:18 a FB har fått.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med examensarbetet är att utvärdera och analysera effekten av 6:18 a FB, tio år efter tillkomsten. Syftet är vidare att undersöka hur 6:18 a FB används i praktiken och om paragrafen har lett till att fler vårdnadshavare når överenskommelser på egen hand än tidigare. Som ett led i att besvara syftet kommer även följande frågor att behandlas:

---

⁴ Fitger, Rättegångsbalken, kommentar till 42:17 RB, (20 jan. 2016, zeteo).

⁵ Fitger, Rättegångsbalken, kommentar till 42:17 RB, (20 jan. 2016, zeteo).

- Hur ofta förordnas medlare?
- Vad är barnets bästa i vårdnadsmål och hur gör man bedömningen?
- Vem ska tillgodose barnets intresse och behov i medling?
- Vilka för- respektive nackdelar innebär medling i vårdnadstvister?

1.4 Metod

För att uppnå syftet har kontakt tagits med tingsrätter runt om i landet. Domstolarna fick en enkät att svara på som jag sedan sammanställde. Resultatet av undersökningen har jämförts med en tidigare enkätundersökning som gjordes i ett examensarbete⁶ år 2009 för att på så vis få en uppfattning av om någon förändring gällande tillämpningen av 6:18 a FB har skett. Med denna metod får man av naturliga skäl inte en heltäckande undersökning, men den är ägnad att ge en indikation på i vilken grad paragrafen tillämpas och om den fyller någon funktion. Enkäten gick ut till alla tingsrätter. Vidare kontaktades medlare som några av tingsrätterna hade rekommenderat. De flesta tingsrätter mejlade ut en medlarlista över aktuella personer som anmält sig villiga att ta på sig medlingsuppdrag. Utifrån denna lista kontaktades medlare med olika yrkesmässiga bakgrunder som domstolen anser är lämpade till medling i vårdnadstvister.

Jag valde att göra två enkäter, en till domare och en till medlare, eftersom vissa frågor skiljde sig från varandra. En del frågor hade fasta svarsalternativ och det svar som bäst stämde överens med de deltagandes erfarenhet skulle markeras. Andra frågor var öppna för att de deltagande skulle formulera egna svar. Syftet med att ha vissa frågor med givna svarsalternativ var för att underlätta för de deltagande och för att minska tidsåtgången. Av naturliga skäl gick det inte att formulera alla frågor på detta sätt eftersom de inte lämpar sig till det, särskilt när frågan tar sikte på det egna tyckandet och erfarenhet.

---

⁶ Peltola, Medling vid vårdnadstvister.

Barnets bästa och utvecklingen av samförståndslösningars regelsystem, som inledningsvis beskrivs, görs med en rättsdogmatisk metod. De följande kapitlen är skrivna, främst, med utgångspunkt i den empiriska undersökningen som har utförts. I det sjunde kapitlet görs den jämförelse som jag tidigare presenterade mot resultatet i 2009 års enkätundersökning utifrån en komparativ metod.

1.5 Avgränsning

Examensarbetet är inte avsett att behandla 2006 års reform i dess helhet utan den kommer att vara inriktad på tillkomsten av 6:18 a FB. Vidare kommer verkställighetsmedling enligt 21 kap. FB endast kort att behandlas. Utrymme för en ingående diskussion om de olika medlingsteorierna kommer inte att ges. Slutligen kommer den jämförelse som ska göras endast ske mot bakgrund av resultatet i Nina Peltolas examensarbete som syftade till att undersöka tillämpningen av 6:18 a FB år 2009, tre år efter dess tillkomst.⁷

1.6 Disposition

Arbetet är indelat i sju kapitel. Det inledande kapitlet avser att ge en presentation av arbetet. En redogörelse för vilka frågeställningar som behandlas, och hur tillvägagångssättet samt relevanta avgränsningar kommer även att presenteras.

I det andra kapitlet redogörs för principen om barnets bästa. Detta görs dels utifrån barnkonventionen, dels utifrån nationell rätt där en närmare diskussion kring hur bedömningen görs lyfts fram.

Kapitel tre behandlar hur utvecklingen av regelsystemet gällande samförståndslösningar har sett ut. Av pedagogiska skäl inleds det med en redogörelse för samarbetssamtal. Därefter behandlas medling i verkställighetsmål. Vidare presenteras 2006 års reform i för uppsatsen relevanta delar. Slutligen behandlas 42 kap. RB och medling i vårdnadstvister enligt 6:18 a FB.

---

⁷ Peltola, Medling vid vårdnadstvister.

Det fjärde kapitlet utgör examensarbetets kärnområde. I kapitlet beskrivs den empiriska undersökningen och hur undersökningen utfördes samt vilka grupper som deltagit. De följande kapitlen är baserade på resultaten av undersökningen varför det är relevant med en kort redogörelse av tillvägagångssättet för hur enkäten utformades inledningsvis. Kapitlet behandlar även vad medling innebär. Vidare diskuteras vad som kännetecknar en bra medlare, i vilken utsträckning domare tar initiativ till medling samt medling som bedrivs mot en parts vilja.

I kapitel fem sker en jämförelse mellan medling och samarbetsamtal. Vidare belyser kapitlet för- och nackdelar mellan samarbetsamtalen och medling.

Kapitel sex berör barnets ställning i medling och vem som ska tillgodose barnets intresse.

Slutligen i kapitel sju sker en sammanfattande jämförelse med Nina Peltolas resultat av hennes empiriska undersökning som skedde år 2009.⁸ Diskussionen förs med utgångspunkt i frågeställningen; använder vi inte medling?

---

⁸ Peltola, Medling vid vårdnadstvister, s. 43 f.

2 Barnets bästa i vårdnadsmål

2.1 Barnets bästa i barnkonventionen

Barnkonventionen antogs år 1989 av FN:s generalförsamling för att främja och skydda mänskliga rättigheter. År 1990 ratificerade Sverige barnkonventionen och blev därigenom skyldiga att främja och respektera barns rättigheter.⁹ Barnkonventionen har fyra huvudpelare som ligger till grund för barnkonventionen. Dessa är: barns lika rättigheter, artikel 2, barnets bästa, artikel 3, barnets rätt till liv och utveckling, artikel 6 samt barns rätt att komma till tals, artikel 12.

I det följande kommer särskilt barnets bästa och barnets rätt att komma till tals att diskuteras. Principen om barnets bästa innebär att alla beslut som vidtas gällande barn ska präglas av hänsyn till barnets bästa, artikel 3. Principen återfinns bland annat i 1:2 socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) och 6:2 a FB. Konventionen gäller inte som svensk lag men den svenska regleringen är anpassad och ändrad så att den överensstämmer med barnkonventionen.

Barnets rätt att komma till tals stadgas i artikel 12. Barnet har en rätt att få sin röst hörd med hänsyn till barnets mognad och ålder. Riktlinjer anger att barn som är tolv år i princip är tillräckligt mogna för att deras vilja ska vara avgörande. Tolv år är dock inte en fast gräns utan möjlighet finns för barn i yngre åldrar att komma till tals.¹⁰ Avgörande ska ske i varje enskilt fall huruvida det är lämpligt att ett barn ska höras i en vårdnadstvist, särskilt mot bakgrund av att barn har olika mognadsgrad.¹¹ Viktigt att poängtera är att artikel 12 i barnkonventionen inte ger barnet en självbestämmanderätt utan förmedlar att barnet ska vara delaktig i beslut rörande denne.¹²

---

⁹ Prop.1989/90:107, s. 3 & 27.

¹⁰ Prop.2005/06:99, s. 138.

¹¹ Prop.2005/06:99, s. 46.

¹² Hodgkin, Newell, s. 150.

2.2 Den rättsliga innebörden av 6:2 a FB

Huvudregeln i svensk rätt är att alla beslut beträffande vårdnad, boende och umgänge ska grunda sig på principen om barnets bästa, 6:2 a FB.¹³ Barnets bästa ska så långt som det är möjligt fastställas med hänsyn till barnets vilja och beaktande av barnets ålder och mognad.¹⁴ Således är barnets vilja en del av barnets bästa även om viljan och vad som är bäst, i vissa fall, kan stå emot varandra.¹⁵ Barnets bästa är uttryckt i lag men någon klar definition på begreppet finns inte utan utrymme ges för att avgöra det i varje enskilt fall. Att begreppet är odefinierat är i linje med hur man ska avgöra ett barns bästa, nämligen att varje fall är unikt och ska bedömas utifrån tid och plats.¹⁶ En fast definition skulle kunna innebära hinder i avgörandet av barns bästa varför en bestämd betydelse inte är önskvärd.¹⁷ Det är viktigt att bedömningen av barnets bästa är grundad på kunskap och beprövade erfarenheter¹⁸ för att den inte ska vara bristande i något avseende. Fastställandet av barnets bästa innefattar en bedömning av risken för att barnet utsätts för våld eller övergrepp, olovligen förs bort eller på annat sätt far illa.¹⁹ Andra omständigheter som är av betydelse för bedömningen av barnets bästa är föräldrarnas lämplighet, föräldrarnas överenskommelser, barnets vilja och barnets umgänge och kontakt med båda föräldrarna.²⁰ Till det hör även att barn behöver stabilitet och kontinuitet i vardagen.²¹ Domstolen ska försöka undvika att flytta barn från en miljö som de är vana vid.²² Det kan vara skadligt för ett barn att kastas in i en ny och obekant miljö varför kontinuiteten är en aspekt som ofta tillmäts betydelse i praktiken. För att avgöra barnets bästa ska man sätta sig in i barnets situation och försöka förstå barnet.²³ Detta styrks av förarbetsutskottet där följande framgår:

---

¹³ Prop.2005/06:99 s. 1.

¹⁴ Prop.2005/06:99 s. 45.

¹⁵ Ryrstedt, Barnets bästa och vilja i domstol, SvJT 2009 s.1020.

¹⁶ Singer, Barnets bästa, s. 18 & Schiratzki, Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige, 2005, s. 52.

¹⁷ Prop.1997/98:7, s. 47 & Prop.2005/06:99, s. 40.

¹⁸ Prop.2005/06:99, s. 40.

¹⁹ Prop.2005/06:99, s. 6.

²⁰ Socialstyrelsen, Glimtar av barn, s. 13.

²¹ Socialstyrelsen, Glimtar av barn, s. 13.

²² Singer, Barnets bästa, s. 125.

²³ Prop.2005/06:99, s. 39.

”Utgångspunkten i barnperspektivet är respekten för barnets fulla människovärde och integritet. Att ha ett barnperspektiv vid beslutsfattandet innebär att man försöker förstå barnet och ta reda på hur barnet uppfattar sin situation och eventuella förändringar – att se med barnets ögon. Det handlar också om att analysera vilka följder olika beslutsalternativ kan få för barnet. I detta ingår att lyssna på barnet och respektera det som en individ med egna uppfattningar. Därmed inte sagt att barnets åsikter alltid måste följas. Det är i sista hand den vuxne som utifrån sina kunskaper och erfarenheter måste fatta beslutet och ta ansvar för det.”²⁴

Vidare ska en nära och god kontakt med föräldrarna tillmätas betydelse. Praxis har visat ett tydligt budskap där utgångspunkten har varit att gemensam vårdnad presumerats samt har varit i linje med principen om barnets bästa.²⁵ En nära och god kontakt med båda föräldrarna är alltid bäst för barnet.

Utgångspunkten är att föräldrar ska ha gemensam vårdnad. För att ett gemensamt vårdnadsansvar ska fungera krävs det att föräldrarna kan samarbeta.²⁶ Om föräldrarna har samarbetssvårigheter är detta något som tyder på att ensam vårdnad kan tillerkännas en av dem.²⁷ Detta var fallet i NJA 2007 s. 382 där en tvist om vårdnad och umgänge avgjordes. Högsta domstolen (HD) kom fram till att gemensam vårdnad i det fallet inte stämde överens med barnets bästa eftersom föräldrarna hade komplexa samarbetssvårigheter. Fallet behandlades efter lagändringen och illustrerar det förstärkta barnperspektiv som betonats i lagens förarbeten.²⁸ Domen visar på hur viktigt det är att föräldrar kan samarbeta i frågor rörande ett barn dels för att gemensam vårdnad ska aktualiseras efter lagändringarna, 6:5 FB, dels för att barnets bästa ska tillgodoses fullt ut.

---

²⁴ Prop.2005:06/99, s. 39.

²⁵ Prop.1997/98:7, s. 49, SOU 1995:79, s. 80. Med praxis avses NJA 1999, s. 451 & NJA 2000, s. 345.

²⁶ Ryrstedt, Barnets bästa och vilja i domstol, SvJT 2009, s.1013

²⁷ Ryrstedt, Gemensam vårdnad inte alltid det bästa för barn, JT, Nr 2 2000-01, s. 423ff.

²⁸ Ryrstedt, Barnets bästa och vilja i domstol, SvJT 2009, s.1028.

Barnets bästa berörs även av socialtjänstlagen, 1:2 SoL, och torde ha samma innebörd som föräldrabalken.²⁹ Socialtjänsten tillhandahåller samarbetsamtal som ska präglas av principen om barnets bästa. När föräldrar har enats hos familjerätten skrivs ett avtal. Alla avtal som sluts hos familjerätten måste godkännas av socialnämnden där barnet är folkbokfört, 6:6, 14 a, 15 a FB.³⁰ Socialnämndens prövning av överenskommelsen görs utifrån domstolens regler om barnets bästa. Med reglerna om barnets bästa samt att socialnämnden måste godkänna avtalen får man ett rättssäkrare system, 6:6, 6:17 a samt 21:1 FB. Ordningen motverkar att föräldrar kan kringgå reglerna om barnets bästa enbart för att de själva kan utforma avtalet.

2.3 Sammanfattning

Av det som framkommit kan det konstateras att avgörandet av barnets bästa ska göras utifrån en helhetsbedömning i varje enskilt fall. Syftet med principen är att tillgodose det enskilda barnets behov.³¹ Lagtexten tar upp omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av vad som är ett barns bästa, vilka är: barnets vilja, risken för att barnet far illa och en nära och god relation med båda föräldrarna. Uppräknningen är inte uttömmande utan ska ses som en vägledning i bedömningen.³² Andra omständigheter såsom var barnet har sina vänner och i vilken skola de går på - behovet av kontinuitet - kan i vissa fall vara av betydelse. Det ska även framföras att varje barn är unikt med egen vilja och behov. Det går därför inte att ha fasta antaganden eller presumtioner som ska avgöra barnets bästa.³³

Oeniga föräldrar med samarbetssvårigheter har visat sig vara något som inte är till gagn för barnet. Slutsatsen får därför anses vara att föräldrar som är överens om frågor beträffande vårdnad, boende och umgänge är det som är bäst för barnet. Frågan är om vi har ett system som underlättar för föräldrar att enas?

---

²⁹ Schiratzki, Nya regler om vårdnad m.m., s. 54.

³⁰ Socialstyrelsen, Socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge, s. 7.

³¹ Singer, Barnets bästa, s. 125.

³² Singer, Barnets bästa, s. 125.

³³ Singer, Barnets bästa, s. 125.

3 Utveckling av regelsystemet för att underlätta samförståndslösningar

3.1 Samarbetssamtal

Det var redan på 1970-talet som samarbetssamtal introducerades för oeniga vårdnadshavare.³⁴ Sedan dess har ett antal förändringar skett beträffande samarbetssamtal. Utvecklingen har gått mot att allt mer hänsyn ska tas till barnets vilja och behov i förhållande till föräldrarnas.³⁵ År 1991 blev det obligatoriskt för kommunerna att erbjuda föräldrar samarbetssamtal.³⁶ 1991 års ändringar syftade till att förmå vårdnadshavare att ta eget ansvar för barnen och själva komma överens om vårdnaden utan att behöva vända sig till rätten. År 1998 blev det möjligt för föräldrar att sluta egna avtal om barnets vårdnad, boende och umgänge som skulle godkännas av socialnämnden.³⁷

Samarbetssamtal är en form av medling och innebär att föräldrar under ett strukturerat samtal försöker enas. Under sakkunnig ledning får föräldrarna, i samband med en separation, hjälp att komma överens i frågor rörande vårdnad, boende och umgänge, 5:3 SoL.³⁸ Överenskommelsen kan utmynna i ett avtal som ska tillgodose barnets behov och vilja.³⁹ Föräldrar kan på egen hand vända sig till socialförvaltningen i deras kommun för att få hjälp med samarbetssamtal men samtal kan också bli förordnade genom domstol, 6:18 st 2 FB. När domstolen beslutar om samtalen krävs inte föräldrarnas samtycke.⁴⁰ Det är inte heller avgörande för beslutet om föräldrarna innan de kommit till rätten har varit på samarbetssamtal utan när det antas finnas möjligheter för att parterna kan nå en samförståndslösning kan domstolen besluta om att parterna ska gå på samarbetssamtal. Även

---

³⁴ Prop.2005/06:99, s. 34.

³⁵ Prop.2005/06:99, s. 34.

³⁶ Prop.1990/91:8, s. 28 f. & Prop.1997/98:7, s. 28.

³⁷ SOU 2005:43, s. 99.

³⁸ Singer, Barnets bästa, s. 145.

³⁹ Socialstyrelsen, Vårdnad, boende och umgänge, s. 155.

⁴⁰ Singer, Barnets bästa, s. 146.

om hela tvisten inte kan antas bli löst genom samtalen är det positivt om en delfråga, till exempel umgängesfrågan, går att lösa.⁴¹

Tiden för samarbetsamtal är vanligtvis 3-4 månader, 6:18 st 2 FB. Rätten kan dock förlänga tiden om det antas finnas en möjlighet för parterna att komma överens under den förlängda tiden, 6:18 st 3 FB. Tiden kan uppfattas som lång men bör vägas mot att föräldrarna har en utsikt att lyckas med att lösa dess konflikt utanför domstol. I det fallet väger möjligheten att nå en samförståndslösning tyngre än att sätta en kortare tid, främst därför att det är till barnets bästa om föräldrarna kan enas.

Beträffande samtalets tillvägagångsätt och metod finns det inte något enhetligt förfarande som samtalsledare använder sig av. Varje situation är unik och medför att modellen för ett samtal inte kan vara bestämd utan måste planeras med utgångspunkt i parternas situation. Däremot finns det olika faser i ett samtal för att få en ordning på samarbetsamtalen. Faserna är fasta riktlinjer och ska användas för att leda samtalet strukturerat.⁴²

3.2 Medling i verkställighetsmål

Det har länge ansetts att överflyttning av barn, efter en avgjord vårdnadstvist, bör ske på frivillig grund.⁴³ Så långt som det är möjligt ska domstolen inte involveras i ytterligare en process som blir jobbig för de inblandade, inte minst för barnet. Medling i verkställighetsmål aktualiseras när föräldrar har ett beslut eller en dom som de inte rättar sig efter. Det kan till exempel vara så att ena föräldern vägrar att överlämna barnet till den andra föräldern som barnet ska bo hos eller har umgängesrätt med. När detta har inträffat kan föräldrar vända sig till domstolen för att begära verkställighet, 21:1 och 21:7 FB. Domstolen kan meddela beslut om verkställighet, med hjälp av vite eller hämtning. Rätten verkställer avtal

---

⁴¹ Prop.1986/87:89, s. 209.

⁴² Socialstyrelsen, Vårdnad, boende och umgänge, s. 165.

⁴³ SOU 2005:43, s. 611.

och beslut som är godkända av socialnämnden om de är förenliga med barnets bästa. Undantag från detta kan göras om domstolen finner att det har uppstått väsentliga förändringar som innebär att ett visst beslut inte längre är till barnets bästa.⁴⁴ Detta gäller även när föräldrarna själva har slutit ett avtal eller med hjälp av kommunen har kommit överens. Syftet med reglerna, om överföring av barn, är att barnet ska vara hos den förälder som har fått rätt till det vilket också innefattar ett barns bästa.⁴⁵ Det är därför viktigt att denna rätt följs om syftet med reglerna ska kvarstå.

Förr var det länsrätten, numera förvaltningsrätten, som behandlade verkställighetsmål men 1 juli 2006 blev allmän domstol tilldelad uppgiften.⁴⁶ Tanken bakom det var att man ville förhindra att samma process upprepades i länsrätten när en parallell vårdnadsprocess pågick i allmän domstol.⁴⁷ Vidare skulle det innebära att barnet utsätts för samma process två gånger vilket kan leda till djupare trauma hos barnet. Numera kan domstolen samordna processerna och det blir också enklare för samma domstol att meddela beslut om verkställighet eftersom frågan i de båda processerna är densamma.⁴⁸ Det går dock inte att sammankoppla målen utan det är två skilda förfaranden som behandlas separat från varandra.⁴⁹

3.3 Samförståndslösningar i 2006 års reform

3.3.1 Bakgrund

Den reform som gjordes år 2006 i FB syftade bland annat till att i större utsträckning än tidigare kunna döma till ensam vårdnad. Ett ytterligare syfte med reformen var att domstolar skulle främja samförståndslösningar. Ett sätt att göra det på är genom medling. Framförallt kom den målsättningen till uttryck genom bestämmelsen i 6:18 a FB, som innebär att medlare kan få uppdrag av rätten att ena

---

⁴⁴ Höjer, Röbbäck, s. 38.

⁴⁵ Singer, Barnets bästa, s. 157f.

⁴⁶ Singer, Barnets bästa, s. 158.

⁴⁷ Prop.2005/06:99, s. 70ff.

⁴⁸ Prop.2005/06:99, s.70.

⁴⁹ Singer, Barnets bästa, s. 158.

föräldrar i frågor om vårdnad, boende och umgänge. Syftet att främja samförståndslösningar förstärks och framhålls delvis genom att man i 42:17 samt 42:6 st 1 p 5 RB uttrycker att rätten ska verka för förlikning, vilket kan sammankopplas till 6:18 a FB, där rätten överlämnar detta uppdrag till en medlare när domaren inte kan förlika parterna.

Reformen gav en utökad möjlighet att främja samförståndslösningar. Det innebär att det redan före år 2006 har funnits tillfälle för föräldrar att nå samförståndslösningar. De alternativ som fanns till förfogande var dels att föräldrarna själva kunde vända sig till kommunens familjerätt för att lösa sin konflikt, 5:3 SoL. Även tingsrätten hade sedan tidigare haft möjligheten att förordna samarbetsamtal. Under tiden som samtalen pågått har målet vilandeförklarats, 6:18 FB. Föräldrar har kunnat sluta egna avtal rörande vårdnad, boende och umgänge. Avtalen måste dock godkännas av socialnämnden, för att säkerställa att avtalet är förenligt med barnets bästa, 6:6 och 6:17 a FB. Dessa möjligheter kvarstår än idag och därför får domstolen genom tillkomsten av 6:18 a FB ytterligare ett alternativ för att få föräldrarna att nå en överenskommelse på egen hand. Det som dock har blivit tydligare i samband med reformen är att domstolen krav på att verka för förlikning har stärkts.⁵⁰ Slutligen innebar 2006 års reform även att barnperspektivet stärktes och att barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut som berör barnet.

Trots ändringarna har antalet vårdnads mål ökat kraftigt.⁵¹ Vad det beror på är inte helt klart varför regeringen har tillsatt en utredning som ska undersöka 2006 års reform. Resultatet av utredningen kommer att redovisas senast den 26 oktober 2016.⁵²

---

⁵⁰ Prop.2005/06:99, s. 62 f.

⁵¹ Dir.2014:84, s. 4.

⁵² Dir.2014:84, s. 2ff.

3.3.2 Domstolens möjlighet att ena föräldrar, 42 kap. RB

Den lagändring som gjordes år 2006⁵³ och år 2011 innebar att indispositiva mål även omfattades av förlikning i 42:17 RB och att man skärpte tingsrättens skyldighet att verka för förlikning.⁵⁴ Slutsatsen av denna förändring är att lagstiftaren har skärpt kraven gällande förlikning och att rätten så långt som möjligt ska förmå parterna att förlikas.⁵⁵

I propositionen till 2006 års reform sades att domstolen har ett särskilt ansvar för att vårdnadstvister ska göras upp i godo.⁵⁶ Detta uttrycktes på följande sätt:

”Även i mål om vårdnad, boende och umgänge har alltså domstolen ett ansvar för att parterna i möjlig och lämplig mån når en samförståndslösning om de tvistiga frågorna. Avgörande är dock vad som är till barnets bästa. Vissa överenskommelser kan främst ha sin grund i en önskan att dela barnet mellan föräldrarna så rättvist som möjligt i stället för att syfta till att främja barnets intressen. Kommer domstolen fram till att en viss lösning inte kan anses förenlig med barnets bästa, skall överenskommelsen inte heller ligga till grund för domstolens avgörande. Domstolen bör vara särskilt försiktig med att acceptera eller verka för en samförståndslösning i sådana fall där den ena föräldern har gjort sig skyldig till våld eller annat övergrepp mot den andra föräldern, barnet eller något syskon till barnet.”⁵⁷

Att man ändrade presumtionen i 42:17 st 1 RB angående förlikning i dispositiva mål till att också omfatta indispositiva mål har gett domstolen en handlingsplikt.⁵⁸ Det är meningen att domare aktivt ska verka för att parterna kommer till en samförståndslösning under hela processens gång. Domstolen kan nämligen

---

⁵³ Prop.2005/06:99.

⁵⁴ Prop.2010/11:128, s. 1 & Fitger, Rättegångsbalken, kommentar till 42:17 RB, (18 feb. 2016, zeteo).

⁵⁵ Prop.2010/11:128, s. 1 & Fitger, Rättegångsbalken, kommentar till 42:17 RB, (29 jan. 2016, zeteo).

⁵⁶ Prop.2005/06:99, s.104.

⁵⁷ Prop.2005/06:99, s.104.

⁵⁸ Ekelöf, Rättegång I, s. 27.

besluta om medling vid vilket skede som helst under ett pågående mål.⁵⁹ När rätten bedömer att förutsättningar för en samförståndslösning finns men anser att de inte kan ena parterna kan domare istället förordna en medlare som tar på sig uppdraget.⁶⁰ Domare ska i första hand göra sitt yttersta för att verka för att en samförståndslösning kommer till stånd redan vid förberedelsen och muntliga förhandlingar.⁶¹ Först när detta inte går ska en medlare tillsättas.

Det är intressant att diskutera hur långt en domare ska gå i sina förlikningsåtgärder. I lagtexten framgår att rätten ska ”verka” för förlikning, 42:6 p 5 och 42:17 RB. Frågan är dock vad begreppet ”verka” innefattar. En part som tydligt motsätter sig förlikning ska inte pressas till att göra upp i godo.⁶² Har en part en välgrundad talan och fog för sin ståndpunkt ska rätten inte heller driva en part till förlikning.⁶³ Vidare ska domaren om parterna inte kommer överens kunna fortsätta döma i målet.⁶⁴ Har domaren bedrivit förlikning är denne väl insatt i parternas bakomliggande orsaker och fallet i övrigt. Därför är det viktigt att en uppgörelse i godo inte sker till vilket pris som helst. Detta kan skada allmänhetens tilltro till rättsväsendet. Vidare kan det innebära att en part som uppfyller kraven för att få sin talan prövad i domstol efterger sin rätt att få ett domstolsavgörande om parten pressas till att delta i förlikning.⁶⁵ Rätten får inte tvinga en part att delta i medling om denne tydligt motsätter sig att en samförståndslösning.⁶⁶ Samtidigt krävs inte samtycke för att förmå parterna att förlikas eller besluta om en samförståndslösning. Dessutom får en domare inte vägra att pröva en talan men det hindrar inte att denne i första hand talar om att parterna kan enas utan en huvudförhandling. Det bör emellertid stå klart att ju högre värde ett mål har i förhål-

---

⁵⁹ SOU 2007:26, s. 76.

⁶⁰ SOU 2005:43, s. 258.

⁶¹ Prop.2005/06:99, s. 90 f.

⁶² Prop.2005/06:99, s. 104 & SOU 2007:26, s. 75ff.

⁶³ Prop.1986/87:89, s. 112.

⁶⁴ SOU 2007:26, s. 77.

⁶⁵ SOU 2007:26, s. 75 ff.

⁶⁶ Prop.2005/06:99, s. 104.

lande till rättegångskostnadernas storlek desto mer bör domaren verka för att en förlikning kommer till stånd.⁶⁷

I den undersökning⁶⁸ jag genomfört framgick att de flesta domare inte aktivt verkar för förlikning. Detta kan givetvis bero på att ett fall inte är lämpat för förlikning. Domare måste göra en bedömning i varje enskilt fall för att avgöra om ett mål är lämpligt för förlikning.⁶⁹ Resultatet kan också indikera att domare inte anser sin huvudsakliga uppgift vara att få parterna att förlikas. Domstolen bör lägga ner en hel del tid för att lyckas med förlikning vilket innebär att det kan ifrågasättas om det verkligen hör till domstolens uppgift att förlika parterna.⁷⁰ Emellanåt framförs uppfattningen att domstolens uppgift bör i huvudsak vara att döma i rättstvister och inte agera serviceinriktat åt konfliktlösningar.⁷¹ Enkätundersökningen visar även att vissa domare nöjer sig med att fråga om parterna har försökt nå en samförståndslösning innan parterna kommit till rätten medan andra går längre i sina förlikningsåtgärder och lämnar lösningsförslag på vårdnadshavarnas konflikt.

Lagtexten anger endast ”verka” vilket kan tolkas på båda sätten. Hur aktiv en domare är förblir olika beroende på hur man väljer att tolka begreppet. Det kan vara positivt att ge domare sådana tolkningsutrymmen men samtidigt blir tillämpningen olika vilket kan motverka förutsebarheten.

3.3.3 Medling i vårdnadstvister

3.3.3.1 Bakgrund till införandet

2002 års vårdnadskommitté utredde frågan huruvida medling i vårdnadsmål skulle införas. Vid den tiden var medling i dispositiva mål samt verkställighetsmål möjlig, 42:17 RB och 21:2 FB. Mot bakgrund av att medling i verkställig-

---

⁶⁷ SOU 2007:26, s. 77.

⁶⁸ Enkätundersökningen som hänvisas till är den som jag utförde år 2015, se bilaga 1.

⁶⁹ Walin, Vängby, Föräldrabalken, kommentar till 6:18 a FB,(17 jan 2016, zeteo).

⁷⁰ Lindell, Alternativ rättsskipning, s.163.

⁷¹ Lindell, Alternativ rättsskipning, s. 161.

hetsmål ofta ledde till att föräldrar nådde en samförståndslösning inspirerades vårdnadskommittén till att föreslå medling i vårdnadstvister.⁷² Utredningen anförde att det är ett barns bästa om föräldrar kan lösa sina konflikter genom en samförståndslösning. Vidare sades att medling kom in i ett för sent skede, nämligen vid verkställigheten⁷³ och skulle tjäna sitt syfte bättre om man införde det tidigare i processen.⁷⁴ Detta ledde till att 6:18 a FB infördes genom 2006 års vårdnadsreform.

3.3.3.2 *Medling enligt 6:18 a FB*

42:6 och 42:17 RB har en koppling till 6:18 a FB.⁷⁵ Skyldigheten att verka för en samförståndslösning i indispositiva mål, till vilka vårdnads mål hör, sträcker sig långt. Dock inte längre än vad som anses vara lämpligt i det enskilda fallet. I lämplighetsbedömningen tas hänsyn till vad som är bäst för barnet.⁷⁶ Samförståndslösningar har ansetts vara i linje med barnets bästa och ska därför som huvudregel vara för handen, undantag från detta kan dock göras. Det principiellt tydligaste undantaget görs när det har förekommit våld eller hot.⁷⁷ I dessa fall menar man att situationen är så pass allvarlig att samförstånd mellan parterna inte kan uppnås. En illustration av det finns i NJA 2006 s. 26 där modern i målet hade överfallit fadern. HD menade att samarbetet mellan parterna inte fungerade varför rätten dömde till ensam vårdnad.

Möjligheten till medling är ett tillägg till de alternativ för att uppnå samförståndslösningar som tidigare har funnits. Därför är det högst relevant att titta på den praktiska tillämpningen av paragrafen. 6:18 a FB motiverades med att lagstiftaren ansåg att medling kom in i ett för sent skede, vid verkställigheten. Vidare var tanken att paragrafen ska tillämpas när parterna försökt nå enighet genom samarbetsamtal men där föräldrarna inte lyckats med det. Självfallet måste domstolen

---

⁷² SOU 2005:43, s. 261.

⁷³ SOU 2005:43, s. 261f.

⁷⁴ Prop.2005/06:99, s. 63 f

⁷⁵ Walin, Vängby, Föräldrabalken, kommentar till 6:18 a FB, (17 jan. 2016, zeteo).

⁷⁶ Prop.2005/06:99, s. 63.

⁷⁷ Walin, Vängby, Föräldrabalken, kommentar till 6:18 a FB, (29 feb. 2016, zeteo).

bedöma att det föreligger incitament för att föräldrarna kan nå en lösning. I lämplighetsbedömningen är det viktigt att domstolen gör en korrekt prövning eftersom en sådan kan vara avgörande för hur hårt ett barn drabbas av föräldrarnas konflikt.

Paragrafen kan ses som ett hjälpmedel för domare eftersom de till en början ska försöka få parterna att enas på egen hand.⁷⁸ Först när domstolen misslyckats med sitt försök att förlika parterna ska domare enligt 6:18 a FB förordna en medlare.

Ur mitt perspektiv torde en sådan tvåstegsmodell vara eftersträvansvärd eftersom domare sällan har praktisk erfarenhet och tillräckligt med kunskap för att bedriva medling. Istället är de vana vid det traditionella domstolsförfarandet. Självfallet är det önskvärt att domare redan vid det första skedet får parterna att enas då det skulle spara tid, möda och pengar för de inblandade. Av naturliga skäl kan domare dock behöva anlita medlare som arbetar med det och som är skickliga på sin sak. Vidare kan en medlare gå betydligt längre än domare i sina försök att ena föräldrar.⁷⁹ Dock är tanken att samarbetsamtal ska ges företräde framför medling.⁸⁰ Jag anser att det kan vara välavvägt att gå från samarbetsamtal till medling eftersom samarbetsamtal är en mindre ingripande metod att få parterna att nå enighet på. Har samarbetsamtal bedrivits frivilligt av parterna innan de kommit till rätten eller har rätten förordnat samarbetsamtal är utgångspunkten att det finns incitament för fortsatt medling. Samtidigt kan ett misslyckat försök hos familjerätten indikera att parterna trots allt inte kan samarbeta varför en samförståndslösning i sådana fall inte är önskvärd.

Den enkätundersökningen⁸¹ som genomförts i detta arbete gav inget klart svar på om antalet medlingar har ökat i samband med tillkomsten av 6:18 a FB. I en helhetsbedömning är min uppfattning att någon ökning inte har skett. Skulle fallet

---

⁷⁸ SOU 2005:43, s. 262.

⁷⁹ Lindell, Alternativ rättsskipning, s. 164ff.

⁸⁰ Walin, Vängby, Föräldrabalken, kommentar till 6:18 a FB, (17 jan 2016, zeteo).

⁸¹ Enkätundersökningen som hänvisas till är den som jag utförde år 2015, se bilaga 1.

vara det motsatta hade medlare kunnat iaktta en högre arbetsbelastning än tidigare. Regeringens kommittédirektiv visar det finns tecken på att 2006 års reform inte har fått det genomslag som eftersträvats.⁸² Samtidigt framhävs i direktivet att antalet vårdnadsfall sedan år 2006 har ökat.⁸³ Vad som ligger bakom de ökade vårdnadsfallen och oförändrade antal medlingsuppdrag är oklart. Detta är bland annat något som ska undersökas av den tillsatta kommittén.

3.4 Sammanfattning

Lagstiftarens intentioner är att främja uppgörelser i godo.⁸⁴ Det finns, som ovan redovisats, ett antal metoder genom vilka samförståndslösningar kan nås. Metoderna utesluter inte varandra utan är tänkta att tillämpas stegvis för att uppnå det eftersträvade resultatet.

Det allra bästa vore självfallet om föräldrar kunde komma överens i ett eget avtal som sedan godkänns av socialnämnden, 6:6 FB, varpå avtalet blir lika giltigt som ett domslut. Vid det här steget får parterna inte hjälp av en utomstående utan kan enas själva. Om detta inte är möjligt blir nästa steg för föräldrarna att vända sig till socialnämndens samarbetsamtal där parterna kan få hjälp att enas utan rättslig inblandning, 5:3 SoL. Skulle detta inte fungera blir det tredje alternativet att vända sig till domstol. Rätten ska i första hand försöka få parterna att förlikas om det är möjligt, 42:6 st 1 p 5 och 42:17 st 1 RB.⁸⁵ När rätten inte kan få parterna att enas men incitament till en lösning finns mellan parterna kan de besluta att parterna ska gå på samarbetsamtal, 6:18 FB eller också i sista hand förordna en medlare som hjälper föräldrarna, 6:18 a FB. Tecknas en överenskommelse med hjälp av en medlare kan denna stadfästas och bli verkställbar, 17:6 RB.

Det sista försöket att få föräldrar att enas på tillkom, som redan känt, år 2006. Det var bland annat ett resultat av att medling i verkställighetsmål ansågs fungera

---

⁸² Dir.2014:84, s. 14.

⁸³ Dir.2014:84, s. 4.

⁸⁴ Prop.2005/06:99, s. 62.

⁸⁵ Prop.2005/06:99, s. 90 f.

väl och att lagstiftaren menade att ytterligare medel för samförståndslösning borde införas.⁸⁶

Huruvida systemet för att låta parterna nå en samförståndslösning är heltäckande och tillfredställande är svårt att ge ett klart besked om. Det kan dock anses finnas tillräckliga medel för parter att sluta egna överenskommelser på även om lagstiftaren kan gå längre i sina försök att uppfylla sin intention om att främja samförståndslösningar. Ett sätt att göra det på är att införa samarbetsamtal till ett obligatoriskt moment innan parterna väcker talan i domstol. På så sätt kan domstolen enklare utvärdera parternas ställning till samförstånd vilket kan reducera tidsåtgången i rätten.

4 Enkätundersökning om medling

4.1 Bakgrund till enkätundersökningen

De följande avsnitten är baserade på den enkätundersökning som inledningsvis introducerades. Undersökningen syftade till att se hur 6:18 a FB tillämpas i praktiken. Svaren har inte redovisats enskilt utan den diskussion och analys som är förd är baserad på resultaten i enkäten. Frågorna har kategoriserats i teman för att underlätta upplägget.

Det gjordes två enkäter, en till medlare och en till domare. Anledningen var att frågorna skiljde sig åt i några avseenden. Det var totalt tolv deltagande varav sju domare och fem medlare. Här kan det tilläggas att det inte var enkelt att få svar från domare och medlare. Många valde att inte besvara förfrågan om ett deltagande i undersökningen och en del besvarade förfrågan med ett nekande svar av olika skäl.

---

⁸⁶ Prop.2005/06:99, s. 63f.

4.2 Vad är medling?

Det är inte sällan fallet att olika personer har olika uppfattning om ett och samma begrepp, särskilt när domare arbetar inom ramen för rättegång och medlare utanför den rättsliga processen. Domare och medlare har emellertid samma uppfattning om vad medling är. Medling är när en oberoende utomstående hjälper parterna att nå en överenskommelse. Vidare framgick det av enkätsvaren att både domare och medlare anser att medling är en konfliktlösningsmetod.

Begreppet konflikt är negativt laddat och ger uttryck för något plågsamt, sorgligt eller vådligt. Konflikter kan innebära bråk mellan föräldrar, gräl i relationen men också något så starkt som en krigsförklaring mellan olika stater.⁸⁷ Konflikter är det som ger upphov till att parter behöver medling. En konflikt kan vara både bra och dålig och avse en förändring eller ett missnöje.

I huvudsak stämde domares och medlares uppfattning väl överens med vad som framgår av doktrin samt lagtext. Nedan presenteras exempel på definitionen:

”[...] strukturerat förfarande, oavsett beteckning, genom vilket två eller flera parter i en tvist på egen hand frivilligt försöker nå en överenskommelse om lösning av tvisten med hjälp av en medlare. [...]”⁸⁸

3 § lag (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister *”ett strukturerat förfarande genom vilket två eller flera parter med hjälp av en tredje man frivilligt söker lösa en uppkommen tvist.”*

Lindell⁸⁹ uttrycker det på följande sätt; *”Inträdet av en av parterna accepterad tredje man i en konflikt med inga eller små maktbefogenheter, vilken ska hjälpa parterna att träffa en överenskommelse om de tvistiga frågorna”.*

---

⁸⁷ Norman, Öhman, s. 29 f.

⁸⁸ Direktiv 2008/52/EG, artikel 3.

⁸⁹ Lindell, Alternativ tvistelösning, s. 9 ff.

Medling är därmed ett verktyg för att få parterna att acceptera en viss lösning som inte behöver avspegla gällande rätt.⁹⁰ Det kan mycket väl vara så att fler frågor är tvistiga och att medlingsförsöken endast resulterar i att vissa frågor löses. Detta är också positivt eftersom rätten i en fortsatt handläggning i domstol endast behöver utreda och avgöra de olösta frågorna. Medling kan ses som en möjlighet för parterna att föra samtal med varandra i en neutral miljö. Medling behöver inte leda till en överenskommelse även om det är målet. Vissa parter som aldrig har träffats eller har svårt att hålla en god samtalsnivå kan uppleva detta som en början till att eventuellt kunna samarbeta eller diskutera med varandra.⁹¹

Även min uppfattning på definitionen om medling överensstämmer med den domare och medlare har. För mig innebär medling att en opartisk tredje person hjälper parterna att nå en lösning, med betoning på hjälper. Medlaren ska visserligen vara aktiv men medling innebär att parterna på egen hand sluter en överenskommelse. Om medlaren istället skulle baka ihop lösningen anser jag att det finns risk för att lösningen inte blir hållbar.

Valet av medlingsmodell är viktigt för resultatet. Det finns olika medlingsmodeller för att medling ska uppnå sitt syfte. De vanligaste modellerna som används vid familjemedling är den förhandlingsinriktade, den terapeutiska och den transformativa.⁹² Vilken modell som bäst lämpar sig i en enskild situation är svår att svara på eftersom modellerna tar sikte på olika sätt att lösa konflikter på. Det kan handla om att fokusera på det som hänt innan för att gå vidare med framtidens lösning men det kan också vara så att man enbart blickar framåt utan att störas av det förflutna. Det står dock klart att valet av medlingsmodell har ett inflytande på resultatet.⁹³ Det tycks vara oklart om medlare har djupare insikt i vilka modeller som finns. Enkätundersökningen anger att medlare ofta använder den modell

---

⁹⁰ Prop.1986/87:89, s. 208 & Lindell, Alternativ tvistelösning, s. 120f.

⁹¹ Norman, Öhman, s. 48.

⁹² Norman, Öhman, s. 111.

⁹³ Norman, Öhman, s. 111.

som de själva har satt ihop utifrån erfarenhet. Det är den modell som också har resulterat i flest uppnådda överenskommelser.

4.3 Syftet med medling

Syftet med medling är att nå en hållbar och gemensam lösning med hänsyn till barnets behov. Medlare betonade i den genomförda undersökningen att syftet med medling är att parterna ska nå en samförståndslösning medan domare betonade att parterna ska komma till en samförståndslösning för att undvika en rättslig process. Det kan uppfattas att medlarnas och domares syn på syftet är färgat utefter deras roll där domare ofta tryckte på en varaktig lösning som gynnar barnet.

Syftet med medling är relativt tydligt formulerat. Lagstiftaren arbetar mot en ordning som innebär att de flesta vårdnadsmål ska avgöras genom samförståndslösningar. Att göra upp i godo ska dock inte ske till vilket pris som helst. Barnets bästa ska alltid väga tyngst vid val om en uppgörelse i godo ska slutas men där barnets bästa inte fullt ut tillgodoses. En samförståndslösning gör att barnet får lugn och ro samt att barnet inte behöver användas som ett slagträ mellan föräldrarna.⁹⁴ Men man kan inte komma till en överenskommelse till varje pris.

En viktig aspekt är att medling syftar till att nå en uppgörelse som grundas på skälighet snarare än strikt rättvisa.⁹⁵ Det innebär att ett avtal som kommer till stånd kan godkännas trots att det inte avspeglar gällande rätt så länge som barnets bästa är tillgodosett. Kontrasten mellan skälighet och rättvisa återspeglar medlingens syfte väl. Detta eftersom medling i de flesta fall inte leder till ett rättvist resultat och inte heller behöver göra det. Det huvudsakliga syftet är att föräldrarna ska enas eftersom de ska följa beslutet. Även ett avgörande från domstol kan avvika från vad som är ”rättvisa” eftersom domare endast har att ta ställning till sådant som de har kännedom om. I dessa fall är fördelen med medling att det be-

---

⁹⁴ SOU 2005:43, s. 257 f.

⁹⁵ Prop.1986/87: 89, s. 208.

drivs i en trygg miljö och att medlaren inte är dömande vilket resulterar i att parterna kan ge information om bakomliggande orsaker till deras konflikt och annan relevant information.

Det kan konstateras att syftet med medling är att uppnå överenskommelser mellan föräldrar som är till barnets bästa. Men att parterna ska uppnå överenskommelser är inte en självklarhet i alla situationer. Det är till exempel inte lämpligt att medling bedrivs i de fall det har förekommit våld eller hot mellan parterna. Detta stämmer väl överens med lagstiftarens intentioner där det klart uttrycks att det i dessa fall inte är lämpligt med medling. Detta gäller när den ena föräldern gjort sig skyldig till våld eller hot gentemot barnet eller den andre föräldern. I sådana fall ska domstolen vara försiktig med att verka för att parterna når en samförståndslösning.⁹⁶ Även när en förälder uppenbarligen är olämplig som vårdnadshavare ska domstolen inte verka för en samförståndslösning. Medling är lämpligt när det finns en möjlighet för parterna att nå en lösning.⁹⁷

Vid domstolens bedömning om medling är lämpligt kan faktorer som vilja hos vårdnadshavarna vara av betydelse. Dessutom bör rätten utreda om samarbetsamtal har utförts tidigare och om dessa inte har lett till en överenskommelse kan det innebära att ett försök hos en annan medlare leder till ett bättre resultat. Man kan inte enbart tillmäta hot eller våld betydelse i bedömningen om medling är lämpligt även om det väger tungt. Men om hot eller våld har förekommit är konflikten upptrappad och ett samarbete mellan föräldrarna anses vara svår att uppnå. Det skulle därför innebära mer skada än nytta för barnet att ägna tid åt samförståndslösningar eftersom tidsåtgången blir längre. Vidare torde parterna stå för långt ifrån varandra när hot eller våld har förekommit. Detta kan göra att det blir svårt för parterna att enas gemensamt. Det är svårt för den som utsätts för hot eller våld att känna sig trygg och avslappnad. Om det bedöms vara lämpligt med medling trots förekomsten av hot eller våld blir medlarens kompetens och

---

⁹⁶ Prop.2005/06:99, s. 104.

⁹⁷ Prop.2005/06:99, s. 120.

tillvägagångssätt av stor vikt för om en lösning kommer till stånd. Här gäller det att få parterna att respektera varandra på nytt vilket enligt min mening blir en svår uppgift när hot eller våld har förekommit.

Sammanfattningsvis är lämplighetsbedömningen bred och i de flesta fallen är medling ett lämpligt alternativ för vårdnadstvister. Utrymmet är dock stort för domare att göra bedömningar utifrån det enskilda fallet och med hänsyn taget till just barnets bästa. En avvägning måste hela tiden göras och tyngst väger barnets bästa. Huruvida våld eller hot gör det olämpligare är svårt att avgöra eftersom det finns faktorer i den specifika situationen som gör att ena skålen väger tyngre än den andra.

En parallell kan dras till bedömningen om domstolen anser att ett mål bör förlikas. Domstolen bedömer hur stort fog parterna har för sitt yrkande samt hur stora möjligheter ena parten har att vinna målet.⁹⁸ Om det står klart att till exempel en förälder kommer att erhålla ensam vårdnad torde det stå klart att domaren inte ska verka för att parterna ska nå en samförståndslösning.

4.4 En bra medlare

I enkäten ställdes frågan om vad som kännetecknar en bra medlare. Domare beskrev att en bra medlare ska vara lyhörd, resultatnriktad och kunna hantera och motsätta sig besvärliga parter. Medlaren ska även vara stabil, objektiv, god människokännare och trygg i sig själv. Vidare ska en medlare vara omdömesgill, kreativ, ha en bra helhetsyn och alltid verka för barnets bästa. Det är viktigt att en medlare är intresserad och engagerad om arbetet ska ge ett gott resultat. Resultatet av medlingsuppdrag kan peka på hur bra en medlare är.

Medlarna menade att en bra medlare ska vara empatisk, ha lång professionell erfarenhet av barn och familjearbete, ha självinsikt och egen genomgången terapi.

---

⁹⁸ SOU 2007:26, s. 77.

Vidare ska denne ha förmåga att både vara personlig och ha distans, det vill säga inte överengagera sig, förmåga att sätta både inre och yttre gränser och vara lekfull för att lätta på trycket. En medlare bör även vara opartisk, transparent, känna till juridiken, samt ha god människokänedom. Det är en fördel om medlare har kunskap om lagstiftningen även om medlingens resultat inte behöver spegla gällande rätt. Det är likaså en fördel om medlaren har god erfarenhet av relationsbehandlingar. En bra medlare är också strukturerad, ser till att föräldrarna pratar om barnen och samarbetet. Det är viktigt att föräldrarna når en överenskommelse men att lösningen genomsyrar barnets bästa. Vidare ska fokus ligga på barnperspektivet och låta föräldrarna enas på egen hand. När samtalet övergår till att bli respektlöst bör medlaren avbryta samtalet. Många av de egenskaper som har nämnts kännetecknar en bra medlare. Men det är naturligtvis svårt att hitta medlare som besitter alla dessa egenskaper.

Min uppfattning är att resultatet inte avgör hur bra en medlare är. Det ger en information som på sikt kan vara av intresse även om medlarens förmåga i det enskilda fallet inte avspeglar resultatet. Kunskap om lagstiftningen ansågs önskvärd av de som deltog i enkätundersökningen. Det är en fördel om medlare har juridiska kunskaper eftersom medlare kan undvika ogynnsamma avtal till en parts nackdel även om avtalen inte ska vara baserade på total rättvisa samt rättsliga regler. Dessutom är det bra av den anledningen att man får bättre förståelse för vad som är ett barns bästa.

Det lyftes fram i enkäten att kreativitet utgjorde en egenskap för en bra medlare. En medlare bör kunna vara uppfinningsrik och vrida och vända på föräldrarnas olika behov och krav. Medlaren ska kunna utvidga förhandlingspotten, det vill säga skapa ett mervärde, och göra den så stor som möjlig för att föräldrarna ska känna att de kan kompromissa om en fördel, gentemot att få något som i vissa fall känns mindre bra. Till exempel kan en förälder få behålla det gemensamma huset mot att föräldern hämtar barnen på dagis varje dag om det skulle vara ett problem för den andre föräldern.

Idag ställs inga krav på att medlare ska vara erfarna eller utbildade. Även om domare ställer vissa krav finns ingen lagstadgad skyldighet att göra det. Medlarnas bakgrund kan också variera kraftigt, alltifrån konsulter och socionomer till advokater kan agera som medlare.⁹⁹ Men det kan även vara någon som anser sig ha förmågan att lösa konflikter som vill anmäla sig till domstolsverket för att anta medlingsuppdrag. Bredden på yrken och kompetenser visar att det inte krävs någon särskild utbildning för att utföra medlingsuppdrag. Istället handlar det om att besitta de rätta egenskaperna och kunskaperna för att kunna lösa två eller fler parter konflikt. Jan Norman och Lina Öhman anser att advokater som arbetar med familjerätt är lämpade som medlare i vårdnadstvister eftersom de har kunskap om lagstiftningen på området. Det tillsammans med en del beteendevetenskap anser de gör en medlare komplett.¹⁰⁰ Medlare ska således tillsättas utifrån tvistens karaktär där till exempel en tvist om fel i fastighet är lämplig för en byggingenjör att medla i eftersom medlaren har de sakkunskaper som krävs för att driva samtalet.¹⁰¹

Eftersom det inte finns några generella riktlinjer för hur medlare ska arbeta och inte heller någon enhetlig metod som tillämpas blir rättssäkerheten en fråga som kan diskuteras. En medlare kan till exempel välja att aldrig höra barnet eller att höra båda föräldrarna gemensamt eller att föra enskilda samtal med dem.¹⁰² Allt detta påverkar enligt mig utgången och resultatet.

Enligt min mening vore en gemensam antagen medlarutbildning att föredra för att ge medlarna samma kunskaper. Detta eftersom alla medlare kan utgå från samma kunskaper och plattformar när de utför sitt arbete och på så vis kan de uppnå enhetlighet i arbetet. Detta skulle inte innebära att alla medlare måste utgå från samma modeller vid utförandet utan snarare att man utgår från samma kun-

---

⁹⁹ Detta framgick av medlarlistan.

¹⁰⁰ Norman, Öhman, s. 109.

¹⁰¹ Prop.1986/87: 89, s. 209.

¹⁰¹ <http://www.insulander-advokat.se/blogg/2014/3/26/medling-i-domstol-hur-fungerar-det-i-praktiken.aspx> (11 jan 2016)

skapsbas vid val av modell och utformning av processen. Trots att erfarenhet i många fall är den bästa skolan anser jag att kunskap ger färdighet och kan leda till att medlingen blir mer effektiv och intensiv. En medlarutbildning skulle även ge medlare bättre inblick i hur man kan lösa konflikter på och öka förutsebarheten genom att veta hur medling bör gå till. Självklart är varje fall unikt och kräver en skräddarsydd lösning men att ställa upp gemensamma grundpelare för ett tillvägagångssätt eller ramar för hur medlingsmetoden ska utföras kan göra att det blir effektivt och enklare för medlare att utföra deras uppdrag. Det går dock att diskutera om en utbildning gör en medlare bra alternativt bättre på sitt uppdrag. En skicklig medlare är ofta en erfaren medlare varför det kan sägas att kravet på utbildning trots allt inte är avgörande för hur bra en medlare är.

Eftersom det varken finns ett krav på att medlaren ska besitta vissa egenskaper eller krav på att vara utbildad är det intressant att i det följande ta reda på hur domare utser en medlare till ett befintligt uppdrag.

När domstolar kontaktar medlare för att anlita dem till ett uppdrag utgår de, i de flesta fallen, från en lista som domstolen har på tillgängliga medlare. I den framgår yrket och vilken kompetens medlaren besitter, det vill säga vad man har för utbildning. Det framgår därmed inte hur ofta var och en av dem har lyckats komma till en överenskommelse eller hur gott omdöme de har av tidigare parter. De domare som inte utgår från listan väljer ut medlare till exempel genom att fråga parterna om de själva vill utse en medlare. Det är nämligen viktigt att parterna har förtroende för medlaren om samtalen ska ge någon effekt.¹⁰³ Ibland finns det en specifik person som parterna har respekt för och kan lyssna på varför det är viktigt att de får uttrycka sin vilja. Andra domare väljer ut medlare genom tips från kollegor eller genom medlare som de känner igen, sedan tidigare.

Det skulle med fördel kunna framgå hur många fall varje medlare har tagit och hur många gånger denne har nått ett slut även om det inte bör vara avgörande.

---

¹⁰³ Prop.1986/87:89, s. 208.

Däremot kan det vara en faktor att ta med i bedömningen vid val av medlare. Vidare behöver inte kompetensen och utbildningen vara avgörande för hur bra en medlare är på sin sak. Därför kan det i vissa fall vara olämpligt att skriva ut vilken utbildning medlaren har. Ur min synvinkel är det positivt och lärorikt om medlare förmås gå en medlingsutbildning. Medlarna skulle gynnas av att få teoretiska kunskaper om de olika medlingsteorier, vilket skulle kunna effektivisera deras praktiska verksamhet.

4.5 Initiativ till medling

Medling initieras av domare när målet har tagits upp i rätten. Detta sker dock inte förrän domaren har försökt förlika parterna. Förlikning är positivt därför att det är ett enkelt, snabbt och billigt förfarande.¹⁰⁴ Men det finns ett gap mellan att bedriva förlikning och skipa rätt som gör att domarrollen emellanåt inte är lämpad för att åstadkomma samförståndslösningar. Det handlar främst om att domare rättsskipar utifrån gällande rätt medan annan konfliktlösning, bland annat förlikning, är intressebaserad.¹⁰⁵ I den intressebaserade konfliktlösningen gäller det att fundera på varför parterna vill separera, det vill säga att se till bakomliggande faktorer. Detta blir krävande för domare om de både ska döma i målet och samtidigt agera konfliktlösare genom att behöva beakta de bakomliggande faktorerna till varför parterna vill separera.¹⁰⁶ Domare måste trots allt förbereda sig på båda delarna eftersom de i förhand inte kan veta hur parterna kommer att ställa sig till förlikning eller om de överhuvudtaget kommer överens.¹⁰⁷ Kontrasten blir tydlig såtillvida att domare är utbildade för att tillämpa rättsregler och fatta domslut som bygger på rättsligt relevanta normer snarare än att agera konfliktlösare.¹⁰⁸ Att därför låta domare bedriva förlikning kan te sig märkligt eftersom en arbetsgivare inte anställer en arbetstagarare som inte besitter de rätta kvalifikationerna för ett visst yrke. Diskussionen om domares olämplighet att bedriva förlikning

---

¹⁰⁴ SOU 2007:26, s. 185 & Lindell, Alternativ rättsskipning, s. 164.

¹⁰⁵ Lindell, Alternativ rättsskipning, s. 164.

¹⁰⁶ Lindell, Alternativ rättsskipning, s. 164ff.

¹⁰⁷ Lindell, Alternativ rättsskipning, s. 164.

¹⁰⁸ Lindell, Alternativ rättsskipning, s. 164f,

talar för 6:18 a FB tillkomst och innebär att medlare får agera konfliktlösare istället för domare. Samtidigt framkommer av förarbetena att det i första hand är domare som ska ta initiativ för att försöka få parterna att förlikas. Om de lyckas redan vid den muntliga förberedelsen sparar rättsväsendet tid och pengar.

Men en domares juridiska kompetens behöver trots allt inte vara så illa lämpad för förlikning därför att en lösning som baseras på utomrättsliga faktorer och dessutom är färgad av gällande rätt inte behöver vara negativ. Sedan är domstolens uppgift att lösa konflikter och hur rätten löser dessa bör vara av mindre betydelse i förhållande till att målet uppnås.¹⁰⁹ Samtidigt är det av ytterst vikt att domare bevarar sin trovärdighet hos de inblandade. Om en domare går för långt i sina förlikningsförsök kan denne i en fortsatt handläggning av målet uppfattas som partisk.

Resultatet i enkäten visade att allt för få domare tar initiativ till att låta parterna delta i medling. Det är helt klart olika hur stort initiativ domare tar och hur mycket tid de lägger på samförståndslösningar. Samtidigt kan det vara så att andra än domare medverkar till att parterna vill nå en samförståndslösning. Till exempel kan advokater ta initiativet till att parterna når en överenskommelse. Fördelen med om advokaterna tar initiativet är att de känner deras klienter väl och dess vilja. Ett antagande är att de domare som förmår parterna att delta i medling är domare som känner handlingsplikten i 42:6 och 42:17 RB. Medlarnas uppfattning var att det oftast är domaren som tar initiativet men att det likväl kan vara en part eller ett ombud som bidrar till att parterna deltar i medling.

4.6 Medling mot parts vilja

Medling som institut har vissa hörnpelare. En av dessa är att frivillighet ska råda. Kravet på frivillighet framgår av de definitioner som medling ställer upp både i

---

¹⁰⁹ Lindell, Alternativ rättsskipning, s. 165f.

lagtext och i litteratur.¹¹⁰ Frivilligheten är önskvärd främst därför att relationen parterna emellan kan förbättras om föräldrarna har viljan att delta i medling.¹¹¹ Det står klart att en av medlingens fördelar är att föräldrarna på egen hand kommer fram till en lösning och på så vis kan få inflytande över utgången. Detta skiljer sig från ett domstolsavgörande som inte tar hänsyn till parternas egna känslor och tankar. Det är således viktigt att föräldrarna så långt som det är möjligt får agera aktivt för att komma till en lösning.

Frivilligheten är dock inget som en domare måste ta hänsyn till i vårdnadsmål även om det kan vara avgörande för om parterna har en vilja att komma till en samförståndslösning.¹¹² Vårdnadshavarnas inställning till att delta i medling är en viktig faktor. Om frivilligheten inte finns anser jag att det kan bli svårt för parterna att nå framgång med medlingen. Rådmännen var eniga i frågan om det är lämpligt att besluta om medling när föräldrarna strikt motsätter sig det. De flesta domare menade att det är olämpligt med medling när parterna inte vill delta i medling. Samtidigt kan rätten inte enbart ta hänsyn till föräldrarnas frivillighet därför att föräldrar som är låsta och inte har hört motpartens berättelse inte heller vet hur denne kommer ställa sig till informationen. Därför kan det vara bra för parterna även om de inte vill delta i medling att medverka eftersom det kan få dem att lösa upp sina knutar vilket kan leda till att parterna får en annan syn på sin konflikt.

Frivilligheten handlar dock inte bara om parternas vilja att delta i medling utan också frivilligheten att underteckna en lösning som parterna har enats om. Parternas vilja att skriva på en överenskommelse handlar främst om hur medlaren agerar och hur styrande denne är eftersom enigheten kan upplevas som påtvingad från parternas sida om medlaren har agerat aktivt. Medlarens aktivitet beror till stor del på vilken metod medlaren anser är lämplig i den enskilda situationen. Metoden är av yttersta vikt eftersom olika medlingsmetoder som har tillämpats

---

¹¹⁰ Prop.2010/11:128, s. 82.

¹¹¹ Prop.2010/11:128, s. 20.

¹¹² Prop.2005/06:99, s. 64.

på samma fall har lett till att olika överenskommelser har uppnåtts.¹¹³ Hur styrande medlaren bör vara anser jag ska baseras på hur parternas samarbetsförmåga ser ut. I ett fall där vårdnadshavarna inte kan kommunicera med varandra måste medlaren verka mer aktivt för att parterna ska komma till ett slut. Medlaren kommer i dessa fall att behöva lägga fram förslag och agera i större utsträckning.

Det är även intressant att påpeka att frivilligheten att delta i medling kan vägas mot alternativet att få ett domslut. Ser man på frivilligheten ur denna synvinkel går det att diskutera huruvida parterna vill medla eller känner sig tvungna därför att alternativet i annat fall är ett domslut. Frivilligheten behöver dock inte vara avgörande i fråga om medling i vårdnadsfall.

Frivilligheten är, som ovan framgått, inte avgörande för om domare beslutar om medling.¹¹⁴ Frågan är om frivilligheten bör förändras så att medling kommer in i ett tidigare skede än vid huvudförhandling.

De flesta som besvarade enkäten var av den uppfattningen att medling borde förekomma i ett tidigare skede. Detta kan naturligtvis vara en fördel samtidigt som man förväxlar samarbetsamtal med medling. Tanken är inte att medling och samarbetsamtal ska vara alternativ till varandra utan snarare ses som en trappa där man börjar med samarbetsamtal och sedan fortsätter med medling. Detta framkommer av förarbetena varför samarbetsamtalen måste få utrymme att användas i första hand.¹¹⁵ Samarbetsamtal är på ett helt annat sätt utredande och behandlar vårdnadshavarnas konflikter på ett mer djupgående sätt än vid medling. Medlingen ska därmed inte vara en första hjälp utan något ytterligare som domaren använder sig av för att uppnå syftet att få parterna att nå en samförståndslösning.¹¹⁶

---

¹¹³ Uttalande från Lindell, Bengt, 17 dec 2015.

¹¹⁴ Prop.2005/06:99, s. 64.

¹¹⁵ Prop.2005/06:99, s. 91.

¹¹⁶ Prop.2005/06:99, s. 64.

5 Medling jämfört med samarbetsamtal

5.1 Medling

Domarnas och medlarnas enkätsvar visar att det finns en hel del positivt att hämta ur en medlingsprocess. Fördelarna ansågs vara betydligt fler än nackdelarna och effektivitet var ett återkommande uttryck för att beskriva en fördel. Flera domare och medlare delade åsikten om att medling löser upp knutar och misstroenden samt får parterna att kommunicera med varandra. Trots detta beslutar domstolen bara i vart tionde fall eller mer sällan om medling enligt enkätundersökningen.

Vårdnadslagstiftningen har under lång tid präglats av idén att föräldrar bör lösa sina konflikter genom samförståndslösningar. Anledningen har framförallt varit att det är bäst för barnet.¹¹⁷ Få deltagande ansåg att medling är skonsammare för barnet. Ingen domare tog upp barnperspektivet som något positivt i medling vilket kan te sig märkligt. Det kan bero på att domare anser att det är så pass självklart och underförstått att medling ur ett barnperspektiv är bäst. Det kan även handla om att domarna missade att iaktta det.

Flera av de svarande i enkäten pekade på de processekonomiska fördelarna med medling samt att det löser upp andra knutar och bakomliggande problem. Min uppfattning är också att egna överenskommelser är enklare att följa vilket framgår av undersökningen. Det är allmänt känt att det smakar bättre när man själv varit med och bakat kakan. Därigenom är det också godare att äta den precis som en överenskommelse som man själv varit med och skrivit har bättre förutsättningar att följas. Den processekonomiska fördelen, för samhället, i förhållande till en rättegång är enorm. Ett mål som tas upp i tingsrätten kostar ca 150 000 kr medan det är ett förhållandevist betydelselöst belopp som ett medlingsuppdrag kostar. Vid medling delar parterna på kostnaden såvida parterna inte är berättigade till rättshjälp då staten istället står för kostnaden, 18 § Rättshjälpslag

---

¹¹⁷ Dir.2014:84, s. 6-7.

(1996:1619).¹¹⁸ Ett problem med medling i förhållande till samarbetsamtal har varit kostnaden. Detta är något som har diskuterats i förarbetena till medlingslagen.¹¹⁹ Med anledning av det rådande statsfinansiella läget som då rådde fanns det inte tillräckliga medel för att göra medling kostnadsfritt.¹²⁰ Att medling bekostas av föräldrarna är enligt min mening en faktor som kan göra att föräldrar i mindre utsträckning känner sig villiga att delta i medling. Även om samtycke från föräldrar inte krävs är det en viktig aspekt att ta hänsyn till när domstolen bedömer om parterna kommer att nå en överenskommelse. Samtidigt är medling i förhållande till en domstolsprocess betydligt billigare.

Effektivitet, snabba lösningar, intensiv, var begrepp som var återkommande bland det positiva med medling. Enligt mig grundar sig hur effektiv en medlare är i sin lösning på medlarens metod och tillvägagångssättet. Snabbheten och effektiviteten påverkas emellertid också av hur invecklad parternas konflikt är. I detta sammanhang kan domare samråda med medlaren och ge instruktioner och anvisningar för hur medlingen ska gå till.¹²¹ Det är i detta avseende många medlare visar olika attityder att möta parternas konflikter på. Bland annat finns skyttelmetoden där parterna sitter i enskilda rum och där medlaren går som en skyttel med bud mellan parterna. Sedan finns konferensmetoden som innebär att klienterna sitter i samma rum under alla möten, där enskilda samtal dock kan förekomma.¹²² Denna metod kan vara bra att tillämpa om parterna är villiga att lösa sin konflikt och tillmötesgående med varandras önskemål. Det kan också vara så att de första gången hör hela bakgrunden till konflikten från varandras perspektiv vilket kan öppna upp för nytt informationsutbyte mellan parterna. Det finns flera metoder att använda sig av, till exempel en blandad form av de två ovan beskrivna. En blandning av skyttelmetoden och konferensmetoden brukar användas när fler än två parter är inblandade, vilket sällan aktualiseras i vårdnadstvister,

---

¹¹⁸ Prop.2010/11:128, s. 31.

¹¹⁹ Med medlingslagen avses lag (2011:860) om medling i vissa privaträttsliga tvister.

¹²⁰ SOU 2007:26, s. 70.

¹²¹ Prop.2005/06:99, s. 64.

¹²² Norman, Öhman, s. 167.

och där konflikten är väldigt invecklad.¹²³ Detta ställer, vilket redan har behandlats i det föregående, höga krav på hur en medlare ska agera och vilka kvalifikationer denne ska besitta.

Parternas förhandlingsstyrka var även något som behandlades i enkäten. Förhandlingsstyrka kan påverka utgången av föräldrarnas överenskommelse. Om en part är starkare än den andra kan denne köra över den svagare parten. Den starkare parten i förhållandet kan av olika skäl ha större inflytande, i den meningen att partskonstellationen blir ojämnlik. Det är därför inte eftersträvansvärt att i alla situationer låta parter sluta överenskommelser som kan bli oförmånliga för en part även om millimeterrättvisa inte krävs utan endast att avtalet är i enlighet med barnets bästa.¹²⁴ En part ska inte behöva efterge sin rätt enbart för att undgå rättslig prövning.¹²⁵ Varje individ har enligt Europakonventionen om mänskliga fri- och rättigheter, (EKMR), en absolut rättighet till att få sin talan prövad i domstol, artikel 6 EKMR. Genom att pressa en part till att delta i medling utan dess vilja kan det i praktiken innebära att artikel 6 EKMR kränks.

5.2 Samarbetssamtal

Samarbetssamtal har berörts i tidigare avsnitt och här ska endast redovisas vad som framkommit av enkätundersökningen. De flesta ansåg att samarbetssamtal är positivt eftersom det inte förekommer någon kostnad och att parterna själva hittar sin lösning. Tiden är dock längre än vid medling vilket uppfattades som en nackdel. En uppföljning sker efter samarbetsamtalen för att se om överenskommelsen har följts, något som inte är möjligt vid medling. I en helhetsbedömning framgick det av medlarnas och domarnas svar att familjerätter uppfattades som partiska eftersom de ofta väljer parti samt att parterna förväntas vara mer aktiva under samarbetssamtal än vid medling.

---

¹²³ Norman, Öhman, s. 167.

¹²⁴ Lindell, Alternativ tvistelösning, s. 119.

¹²⁵ SOU 2007:26, s. 77.

Av det som framgick var framförallt två punkter av relevans, dels tidsaspekten samt neutraliteten och opartiskheten. Det finns ingen lagreglering på genomförandetiden för samarbetsamtal och hur lång processen får vara. När målet är uppe i domstol vilandeförklaras det under en viss tid för att sedan återupptas, om föräldrarna inte kommit till en lösning. Domstolen ska dock bestämma en tid för när målet ska återupptas. Den bestämda tiden går att förlänga om skäl för det finns, 6:18 st 3 FB. Hur länge ett mål kan vilandeförklaras beror på varje enskilt fall men som milstolpe har lagstiftaren satt upp 3-4 månader, där undantag från detta kan göras.¹²⁶ I förhållande till medling torde tidsaspekten för samarbetsamtal vara generös eftersom medling inte får pågå i längre tid än fyra veckor. Om rätten bedömer att parterna har möjlighet att komma till en samförståndslösning kan denna tid förlängas.¹²⁷ Lagstiftaren anger att det ska finnas möjlighet för föräldrar att pröva om en viss överenskommelse fungerar, till exempel en bestämd umgängesform eller om ett överenskommet boende.¹²⁸ Detta kan knappast antas gå ihop med den fyraveckorsperiod som uppställs för medling. Tidspresen vid medling ger snarare uttryck för att tiden i väldigt få undantagsfall kan förlängas och att testa en överenskommelse inte skulle falla in under undantagsfallen. Det går därför att fundera på om en utvidgning av tiden skulle leda till att hållbarare och långsiktigare lösningar uppnås. En praktisk provotid på en överenskommelse kan även innebära att domstolen och medlaren får ett kvitto på att avtalet fungerar parterna emellan. Detta i sin tur kan minimera antalet verkställighetsfall som ofta beror på att en överenskommelse inte har varit bra eller att en part inte har känt sig nöjd med den, vilket snarast drabbar barnen trots att överenskommelsen i sig är godkänd till barnets bästa.

Kravet på neutralitet är relevant på många olika sätt. Den viktigaste orsaken handlar om att en samtalsledare måste vara förtroendegivande om denne ska få två parter att känna sig trygga och komma överens. Tar man parti, som medlare och domare uttryckte, tappar samtalsledaren genast ena förälderns förtroende vil-

---

¹²⁶ Prop.1990/91:8, s. 65.

¹²⁷ Prop.2005/06:99, s. 64.

¹²⁸ Prop.2005/06:99, s. 91.

ket kan försvåra eller utesluta en samförståndslösning. En sådan erfarenhet hos familjerätter kan även sätta käppar i hjulet för en framtida medling eftersom man går in med en inställning som är negativ. När det gäller medling har man möjlighet att i vissa fall vara med och bestämma vem den tredje opartiska personen ska vara. Denna möjlighet finns inte hos familjerätterna varför det är än viktigare att personen är neutral och verkar för en lösning som är bäst för barnet. När stora företag tvistar om en fråga och saken ska lösas av en medlare väljer parterna en person som de har förtroende och respekt för. Annars blir det svårt för dem att enas.

Här kan det dras paralleller till medling som ställer upp objektivitet och opartiskhet som ett krav för medlare.¹²⁹ Medlare ska inte ha någon social, ekonomisk eller psykologisk koppling till parterna. Kravet på neutralitet innefattar att medlaren inte ska uttrycka sin åsikt eller uppfattning om fallet samtidigt som denne inte ska gynna en part framför den andre.¹³⁰ Med andra ord ska en medlare inte ta ställning till fallet utan agera professionellt och neutralt. En medlare som bryter mot kravet på neutralitet ska avsättas från uppdraget. Detsamma bör gälla samtalsledare som bedriver samarbetsamtal trots att ingen uttrycklig regel anger detta.¹³¹ Samtalsledaren ska ta hänsyn till och företräda barnperspektivet. Att föra samtalet vidare i en riktning som samtalsledaren tror kan leda till att en överenskommelse nås är dock inte att ta ställning till eller föra samtalet åt en viss riktning eftersom deras uppgift faktiskt innebär att få parterna att nå en samförståndslösning. Underförstått får det anses innefatta att driva vissa frågor framför andra där de anser att möjlighet till en lösning finns.

Av det som framkommit genom enkäten kan det konstateras att samarbetsamtal har längre tidsåtgång än medling. Enligt mig kan tiden vara en faktor som gör att fler överenskommelser kan nås genom samarbetsamtal än genom medling. En

---

¹²⁹ Se 4 § lag (2002:445) om medling med anledning av brott, 7 § Medlingsregler för Stockholms Handelskammarens Skiljedomsinstitut & Prop. 2010/11:128, s 42.

¹³⁰ Moore, W, Christopher, s. 21 f. och Lindell, Alternativ tvistelösning, s. 71.

¹³¹ Hyden & Hyden, s. 60-61.

uppfattning som både medlare och domare hade var att samtalsledare inom familjerätten inte är neutrala. För mig är det svårt att rättfärdiga partiskhet i sådana känsliga situationer. Det är av yttersta vikt att uppdragen som ges till familjerätten tas på allvar och behandlas i enlighet med de regler och instruktioner som de får. Familjerätten är trots allt en institution med högt förtroende bland samhällsinvånare och vill man behålla det ryktet måste en skärpning ske om fallet är att det finns partiska ledare. Samtidigt kan man ha en viss förståelse för att ett samtal kan väcka känslor och åsikter hos en samtalsledare, vilket definitivt är mänskligt. Om man har en position som kräver att man agerar förtroendefullt bör man dock kunna leva upp till den.

5.3 Skillnad mellan samarbetsamtal och medling

Bland domare och medlare fanns överlag olika uppfattningar om skillnaden mellan samarbetsamtal och medling. Men domare och medlare var överens om uppfattningen att medlare är mer fria och oberoende av regler och förhållningssätt än vad samtalsledaren är. Det kan därför vara enklare för medlare att vara konstruktiva och flexibla i arbetssättet och därmed uppnå lösningar i större utsträckning än vad samtalsledare kan. Vidare uppfattades samtalsledare som mer tillbakadragna, vilket kan bero på att de är mer bundna av sin arbetsmetod. Nedan följer en redogörelse för de skillnader som finns i teorin.

Familjerätten är en del av socialtjänstens verksamhet, och de som erbjuder samarbetsamtal. Parterna har möjlighet att vända sig till familjerätten före domstolsprocessen men också på uppdrag av domstolen. Medling är endast möjligt om domstolen förordnar om det under en pågående vårdnadstvist. Medling blir oftast aktuellt när vårdnadshavarna redan har varit på samarbetsamtal men där enighet inte har uppnåtts och det trots allt bedöms finnas en möjlighet att parterna når en samförståndslösning.

Beträffande samtalet finns det skillnader i hur man bedriver dem. Samarbetssamtal sker alltid på en bestämd plats, i familjerättens lokaler, och under en bestämd tid.¹³² Tiden uppgår till ungefär en timme per samtal. Samarbetssamtal syftar till att föräldrarna ska nå en överenskommelse.¹³³ Det innebär att samarbetssamtal är bestämda, särskilt i frågor beträffande platsen, tiden och syftet. Även metodiken är, i majoriteten av fallen, bestämd då samtalsledarna främst använder sig av sakorienterad medling. Detta är en form av förhandlingsmetod för att försöka få föräldrar att komma till en lösning.¹³⁴ När det gäller medling är det svårt att slå fast vad som gäller. Man kan även vid medling arbeta med en sakorienterad metod men modellen är på något sätt inte bestämd. Tiden är inte begränsad, till exempel kan man sitta tre eller fyra timmar om man så vill. Men mer än tre timmar kan inte vara lämpligt med tanke på att parterna inte orkar och att de snarare blir ineffektiva och motvilliga att komma till en lösning.¹³⁵

Som medlare kan man hjälpa parterna på fältet och finnas tillgänglig för parterna om de till exempel vill ha hjälp med att skjutsa barnen mellan föräldrarna för att umgänget ska börja fungera. Platsen är inte heller begränsad. Det finns stort utrymme för flexibilitet och medlingen kan bedrivas hemma hos parterna om de så vill.¹³⁶ Samtalen kan bedrivas enskilt och på olika ställen med vardera vårdnadshavare. Vid medling är man fri att göra vad som krävs för att få parterna att närma sig varandra. Samarbetssamtal är således mer begränsade än medling.¹³⁷

Beträffande samtalsledarens och medlarens bakgrund finns ingen obligatorisk utbildning som ska ha genomförts innan man kan bli ledare eller medlare. Det framgår dock i 5:3 SoL att samtalen ska föras under en sakkunnigs ledning. Vad detta närmare innebär och vem som anses lämplig för sådana uppdrag är upp till socialtjänsten att bestämma. Om samtalsledaren inte har tillräcklig kompetens

---

¹³² Hante, <https://www.youtube.com/watch?v=dlop4YMRW7s>, (12 dec 2015).

¹³³ Hante, <https://www.youtube.com/watch?v=dlop4YMRW7s>, (10 dec 2015).

¹³⁴ Hante, <https://www.youtube.com/watch?v=dlop4YMRW7s>, (10 dec 2015).

¹³⁵ Hante, <https://www.youtube.com/watch?v=dlop4YMRW7s>, (10 dec 2015).

¹³⁶ Hante, <https://www.youtube.com/watch?v=dlop4YMRW7s>, (10 dec 2015).

¹³⁷ Hante, <https://www.youtube.com/watch?v=dlop4YMRW7s>, (10 dec 2015).

eller erfarenhet kan det innebära att föräldrarnas konflikt fördjupas.¹³⁸ Ofta anställs socionomer som får arbeta med samarbetsamtal medan medlare kan vara allt ifrån socionom, psykolog till jurist beroende på vad domaren anser är lämpligt i det enskilda fallet.¹³⁹ Vidare kan domstolen inte styra över hur samarbetsamtalen ska bedrivas, det vill säga vem som ska utses som samtalsledare samt vilken modell ledaren ska använda. Domstolen har större utrymme att ge anvisningar åt medlare.¹⁴⁰ Däremot är det inte ett krav att domstolen ska ge riktlinjer för dessa uppdrag. Det finns dock en uppförandekod som medlare har tagit fram, bland annat Europeiska kommissionens uppförandekod som anger hur en medlare ska verka under ett aktuellt uppdrag.¹⁴¹

Överenskommelsen utmynnar, både vid medling och vid samarbetsamtal, i ett avtal som kan godkännas av socialnämnden eller fastställas av domstol. Ett avtal som har godkänts kan stadfästas, 17:6 RB. Avtalet blir då rättsligt bindande och verkställbart. Medlare ska efter avslutad medling redogöra för de åtgärder som har vidtagits under medlingen. Denna redovisningsskyldighet föreligger inte för samtalsledaren om domstolen inte har påtalat det. Ingen skillnad i hänsyn till barnets bästa finns beträffande samförståndslösningalternativen. Barnets bästa ska genomsyra båda processerna, 6:2 a FB och 1:2 SoL.

Tiden är en skillnad som redan har tagits upp tidigare men är värd att belysa kort igen. Inga tidsangivelser finns för hur lång tid samarbetsamtal ska ta mer än att målet ska vilandeförklaras i 3-4 månader under tiden som samtalen pågår. Vid medling är tiden dock satt till fyra veckor och får endast förlängas om domstolen finner att det finns en möjlighet för parterna att enas.¹⁴²

Sekretess råder vid samarbetsamtal medan en medlare kan tvingas vittna om denne inte omfattas av 36:5 st 2 RB och således är undantagen från vittnesplik-

---

¹³⁸ Rejmer, vårdnadstvister en rättssociologisk studie, s. 60.

¹³⁹ Detta framgick av tingsrätternas medlarlista.

¹⁴⁰ Prop.2005/06:99, s. 64 & SOU 2005:43, s. 262.

¹⁴¹ Se Europeiska kommissionens uppförandekod.

¹⁴² Walin, Vängby, Föräldrabalken, kommentar till 6:18 a FB, (17 jan 2016, zeteo).

ten. Vittnesplikten kan därför göra att sekretessen inom medling inte upprätthålls.¹⁴³ I allmänhet torde dock medlaren ha tystnadsplikt gällande de uppgifter som lämnats av parterna om förbehåll gjorts om det, 2:1 och 36:3, offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL). Vid samarbetsamtal bryts sekretessen när det inte gäller familjerådgivning som samtalen avser att behandla, 26:3 OSL. Det kan uppfattas som lättare att upprätthålla sekretess vid samarbetsamtal än vid medling.

Sammantaget kan det konstateras att medling är en betydligt friare form att nå en överenskommelse på medan det finns fler uppställda regler för hur ett samarbetsamtal ska genomföras. Därmed kan det sägas att skillnaderna är betydligt tydligare än förväntat och att de båda samförståndslösningsmetoderna inte utesluter varandra.

6 Barnet och medling

Enkäten visar att det som är avgörande för om ett barn ska höras vid medling ska göras efter en bedömning av barnets bästa, ålder och mognad. Detta framgår också av 6:2 a FB. Vidare framgår av enkätsvaren att föräldrarna ska försöka utvärdera barnets intresse. Enligt min mening blir det en svår uppgift eftersom föräldrarna oftast är i en djup konflikt och kan inte vara neutrala när de utreder barnets intresse. I många fall blir barnet ett slagträ mellan föräldrarna varför denna uppgift med fördel bör tilldelas någon annan.

Det är i linje med barnets bästa att höra ett barn för att utvärdera dess vilja. Detta ska dock avgöras mot bakgrund av barnets ålder och mognad.¹⁴⁴ Enligt Europarådets rekommendationer till medlemsstaterna framgår att medlaren ska tillvarata barnets intresse i föräldrarnas konflikt. Vidare ska medlaren verka för att informera och hjälpa föräldrarna att själva tillvarata sitt barns intresse. Föräldrarna

---

¹⁴³ Prop.2010/11:128, s. 72 f.

¹⁴⁴ Prop.2005/06:99, s. 44ff.

bör samråda med barnen. Nästan i varje fall av separation där medling aktualiseras involveras barnet på ett eller annat sätt i föräldrarnas konflikt. Rollen som barnet får kan vara att antingen agera som konfliktlösare, ta ena förälderns parti eller använda sig själv som syndabock. Detta kan sätta djupa spår hos barnet, speciellt när förutsebarheten i deras liv försvinner eftersom de inte vet vilket dagis de kommer fortsätta på eller hos vem av föräldrarna de ska bo hos, vilket gör att barnens trygghet och kontinuitet rubbas.¹⁴⁵ Det kan därför vara svårt för ett barn att i sådana påfrestande situationer ta ställning till vad det vill.¹⁴⁶ Barnet kan dock komma till tals om föräldrarna samtycker till det.

Genom 2006 års lagändring stärktes barnets rätt att komma till tals.¹⁴⁷ I mindre än 10 % av alla fall där medling aktualiserades kom dock barn till tals.¹⁴⁸ Siffran var alldeles för låg i förhållande till antalet genomförda medlingar men tycks ha ökat i samband med att betänkandet kom ut. Det är viktigt att ta reda på om barnet vill komma till tals samt att ta reda på varför föräldrarna motsätter sig det.

En medlare ska verka opartisk och neutralt, något som ovan har behandlats.¹⁴⁹ Det innebär att denne inte ska uttrycka sina åsikter eller välja någons berättelse framför den andres. Däremot ska en medlare företräda barnets och företa deras intresse, vilket gör att medlaren fullt ut inte är neutral.¹⁵⁰ Det är i förhållande till resultatet som medlaren inte ska vara neutral. Det finns både för- och nackdelar med att ha medlare som inte är helt neutrala i vårdnadsfall. I vissa situationer är det lämpligt att medlare är neutrala och att en tredje part får föra barnets talan. Föräldrar som missgynnas av att resultatet baseras på barnets bästa kan få känslan av att medlaren har varit partisk och orättvis. Det är dock smidigare att inte blanda in för många parter eftersom det är lättare att hålla en god diskussionsnivå mellan två parter än fler. Är föräldrar missnöjda med att medlaren inte upprätt-

---

¹⁴⁵ Norman, Öhman, s. 113.

¹⁴⁶ Prop.2005/06:99, s. 45f.

¹⁴⁷ SOU 2005:43.

¹⁴⁸ Norman, Öhman, s. 114.

¹⁴⁹ Norman, s. 76 & 116.

¹⁵⁰ Kovach, s. 100.

håller neutraliteten finns det två sätt att angripa problemet på, dels genom att gå därifrån, dels genom att göra invändningar.¹⁵¹

Flera bra modeller för hur man ska lösa barnets rätt att komma till tals finns, som särskilt är lämpliga för vårdnadstvister. Bland annat har Annika Rejmer och Anna Singer utarbetat en modell som innebär att en ny myndighet svarar för vårdnadstvister dit föräldrar som inte vill ha gemensam vårdnad kan vända sig till.¹⁵² Modellen uppkom som ett resultat av att de inte tyckte att domstolen var rätt arena för att lösa frågor om barnets bästa. Myndigheten som föreslogs få namnet ”Byrån för barns bästa” ska kort sagt fungera som så att vardera förälder får en mentor som hjälper dem att bearbeta de psykologiska besvären och att barnet får en god man som hjälper det att få en stabil och trygg livsmiljö under pågående kris. Modellen har dock inte implementerats.¹⁵³

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det inte finns någon uttrycklig reglering gällande medlarens skyldighet att höra ett barn. Det lämpligaste är att barnet får höras med hänsyn taget till ålder och mognad.¹⁵⁴ Om det i ett enskilt fall visar sig vara olämpligt att höra ett barn finns det fortfarande en möjlighet för medlare att beakta barnets bästa eftersom en utredning redan har gjorts av socialtjänsten vid ett tidigare stadium.¹⁵⁵ I denna utredning framkommer ofta barnets vilja och intresse, vilket även en domare poängterade.

7 Jämförande enkätundersökningar

I den studie som genomfördes år 2009 hade domare och medlare samma definition på medling.¹⁵⁶ I stor utsträckning finner jag likheter i resultatet av 2009 års enkätundersökning och 2015 års undersökning. Domare och medlare hade splitt-

---

¹⁵¹ Uttalande av Bengt Lindell, 17 dec 2015.

¹⁵² Norman, Öhman, s. 115.

¹⁵³ Norman, Öhman, s. 115.

¹⁵⁴ Prop.2005/06:99, s. 45.

¹⁵⁵ Prop.2005/06:99, s. 46f.

¹⁵⁶ Peltola, Medling vid vårdnadstvister, s. 31.

rade svar på medlingens funktion trots att de uppfattade begreppet på ett likadant sätt. Det kan enligt min mening bero på att verksamma domare och medlare inte har samma kunskapsbas att utgå ifrån varför uppfattningen om medlingens funktion, hur det ska genomföras samt på vilket sätt genförandet ska ske, inte är överensstämmande. Både domare och medlare hade som önskemål att tillgängliggöra en utbildning för att öka kvalitén på medlingen. Under tidigare avsnitt har medlars kompetens och utbildning lyfts fram. Det ska dock poängteras att en utbildning är av intresse för att öka förståelsen för medlingsinstitutet. Vidare innebär det att medlare och domare har samma insikt i det som ska utföras samt får en tydligare förståelse för skillnaden på medling och samarbetsamtal. En utbildning kan även innebära att medlare får större kompetens och på så sätt kan uppnå fler hållbara lösningar.¹⁵⁷ Att fler lösningar uppnås kan i sin tur leda till att domare överlämnar fler uppdrag till medlare.

De flesta som svarade på 2015 års enkät¹⁵⁸ ansåg att det inte förelåg någon större skillnad på samarbetsamtal och medling vilket tyder på att medling kan uppfattas som överflödigt när parterna testat samarbetsamtal och inte har nått en överenskommelse. Det kan dessutom vara så att medling inte används oftare eftersom domarens förlikningsförsök fyller samma funktion som medlars uppdrag.¹⁵⁹ Ytterligare en orsak till att medling inte används flitigare kan bero på att advokater och domare inte uppfattar skillnaden mellan de olika samförståndslösningarna.¹⁶⁰

Den genomslagskraft som lagstiftaren förmodade att paragrafen skulle få har inte inträffat.¹⁶¹ Lagen tillämpades år 2009 inte fullt ut enligt resultatet i den tidigare studien. Samtidigt finner även jag att domare som endast i vart tionde fall eller mer sällan använder möjligheten att förordna medlare emellertid är en låg siffra i förhållande till vad förarbetena eftersträvat. Även om domare, enligt sina svar,

---

¹⁵⁷ <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/varnadstvisterna-okar-trots-lagandring>, (2016-02-19)

¹⁵⁸ Enkätundersökningen som hänvisas till är den som jag utförde år 2015, se bilaga 1.

¹⁵⁹ Lindell, Alternativ tvistelösning, s. 118.

¹⁶⁰ <http://www.svt.se/nyheter/inrikes/varnadstvisterna-okar-trots-lagandring>, (2016-02-19)

¹⁶¹ Dir.2014:84, s.14.

ofta verkar för att parterna ska medla är det ett misslyckande att de inte får till stånd fler fall av medling än i vart tionde fall. Vad orsaken bakom att domare ofta uppmuntrar parterna till att delta i medling men endast i vart tionde fall får till stånd ett medlingsuppdrag kan vara många. Det saknas tydliga riktlinjer för hur uppdraget ska genomföras vilket är en inverkande faktor. Vidare har domare och medlare för lite kännedom om skillnaden på samarbetsamtal och medling varför syftet med medling faller bort till viss del. Domare ska, som påpekats tidigare, följa den rättsliga ramen för en domstolsprocess. I domstol ska känslor läggas åt sidan och en strikt tillämpning av lagar genomföras. Detta kan innebära att domare inte har en uppfattning om den negativa inverkan en domstolsprocess har på de berörda parterna och särskilt barnet.

Lagstiftningen och intentionerna är goda men det räcker inte att ha en god tanke och sedan stanna där. Medling är till ett barns bästa och därför borde man gå ytterligare ett steg och lagstifta om att medling ska vara obligatoriskt vid en aktuell separation. Att lagstifta om obligatorisk medling kan dock få ett bakslag. Medling bygger på frivillighet och vi har i tidigare avsnitt behandlat frågan om det är lämpligt med medling när båda parterna motsätter sig det. Det rådde enighet bland de deltagande i 2015 års enkät om att medling inte är lämpligt när parterna motsätter sig det. Likaså var intention bakom lagstiftningen tydlig när vårdnadshavare motsatte sig en samförståndslösning. Huruvida hårdare lagstiftning skulle leda till större effekt är därför svårt att veta. Vidare bör barnet höras i betydligt större utsträckning om barnets bästa ska tillgodoses fullt ut. Ett barns vilja förstås enklast genom att låta barnet uttala den. Det kan varken anses rättssäkert eller förenligt med barnets bästa att inte höra ett barn.

2009 års studie kom fram till att tillämpningen av 6:18 a FB var blygsam, något som tio år senare också får antas bestå. En kommitté har tillsatts för att se över hela reformen, bland annat reglerna om medling i vårdnadstvister. Detta får anses tala för att gensomslagskraften inte har varit som tänkt. Enligt min mening kan en orsak vara att medling är avsett som en sista möjlighet för parterna att nå en

samförstånds lösning på. Att det är den sista möjligheten kan innebära att parterna vid tidigare skede redan har träffat en överenskommelse, det vill säga genom samarbetsamtal eller förlikning. Det kvarstår dock att se vad utredningen kommer fram till i oktober i år.

8 Käll- och litteraturförteckning

8.1 Offentligt tryck

8.1.1 Propositioner

Proposition 1997/98:7 – Vårdnad, boende och umgänge

Proposition 1986/87:89 – Ett reformerat tingsrättsförfarande

Proposition 1989/90:107 – Om godkännande av FN-konventionen om barnets rättigheter

Proposition 1990/91:8 – Vårdnad och umgänge

Proposition 2005/06:99 – Nya vårdnadsregler

Proposition 2010/11: 128 – Medling och förlikning – ökade möjligheter att komma överens

8.1.2 Statens offentliga utredningar

SOU 1995:79 – Vårdnad, boende och umgänge

SOU 2005:43 – Vårdnad-Boende-Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar

SOU 2007:26 – Alternativ tvistlösning

8.1.3 Övriga förarbeten

Dir.2014:84 - En utvärdering av 2006års vårdnadsreform

8.2 Litteratur

Ekelöf, Per Olof, Rättegång I, Nordstedts Juridik, 2002.

Hodgkin, Rachel, Newell, Peter, Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child, Third edition, 2007, UNICEF

Hydén M & Hydén L-C, Samtal om den nya familjen och det eviga föräldraskapet, Stockholm: Natur och Kultur, 2002.

Höjer, Ingrid, Röbbäck, Karin, Barn i kläm: Hur uppmärksammas barn i mål om verkställighet av umgänge, Stiftelsen allmänna barnhuset, 2007

Kovach, Kimberlee, Mediation Principles and Practice, West Academic Publishing, Saint Paul MN 2008.

Lindell, Bengt, Alternativ rättskipning eller alternativ till rättskipning, Iustus, 2006.

Lindell, Bengt, Alternativ tvistlösning: särskilt medling och skiljeförfarande, Iustus 2000.

Moore, C W, The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, 4:e upplagan. Jossey-Bass, 2014.

Norman, Jan, Medling och andra typer av ADR-alternativ konfliktlösning - introduktion och handbok, Uppsala: Justus förlag, 1999

Norman, Jan, Öhman, Lina, Medling och andra former av konflikthantering, Iustus, 2011.

Peltola, Nina, Medling vid vårdnadstvister - En empirisk undersökning av tillämpningen av FB 6:18 a §, två år efter dess ikraftträdande, Uppsala Universitet, examensarbete, 2009.

Rejmer, Annika, Vårdnadstvister: en rättssociologisk studie av tingsrätts funktion vid handläggning av vårdnadskonflikter med utgångspunkt från barnets bästa, Sociologiska institutionen, Lunds Universitet, 2003.

Ryrstedt Eva, Barnets bästa och vilja i domstol, SvJT 2009 s. 1013-1037

Ryrstedt, Eva, Gemensam vårdnad inte alltid de bästa för barn, JT 2000-01, nr. 2, s. 423–429.

Schiratzki Johanna, Nya regler om vårdnad m.m., Ny juridik 2006, häfte 3, s. 53-63.

Schiratzki, Johanna, Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige, Stockholm 2005

Singer, Anna, Barnets bästa: om barnets rättsliga ställning i familj och samhälle, Norstedts juridik, 2004.

Socialstyrelsen, Socialnämndens ansvar för vissa frågor om vårdnad, boende och umgänge, Västerås 2012

Socialstyrelsen, Glimtar av barn, 2004.

Socialstyrelsen, Vårdnad, boende och umgänge. Stöd för rättstillämpning och handläggning inom socialtjänstens familjerätt, 2003.

8.3 Svenska domstolsavgöranden

NJA 1999 s. 451

NJA 2000 s. 345

NJA 2006 s. 26

NJA 2007 s. 382

8.4 Förordningar och direktiv

Europeiska kommissionens uppförande kod för medlare

http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf

8.5 Elektroniska källor

www.zeteo.nj.se Walin, Gösta, Vängby, Staffan, föräldrabalken (jan 2016) kommentar till 6:18 & 6:18 a FB & Fitger, rättgångsbalken (jan 2016) kommentar till 42:6 & 42:17.

<https://www.youtube.com/watch?v=dlup4YMRW7s>, Hante, Peter (10 dec 2015).

<http://www.insulander-advokat.se/blogg/2014/3/26/medling-i-domstol-hur-fungerar-det-i-praktiken.aspx>, (11 dec2015).

<http://www.svt.se/nyheter/inrikes/varnadstvisterna-okar-trots-lagandring>, (19 feb 2016)

8.6 Övriga källor

Lindell, Bengt, En muntlig diskussion under ett uppsattsseminarium den 17 december kl: 9:15–12:00. Uppsattsämnet behandlade medlingens makt inom olika medlingsteorier.

9 Bilaga 1 - Enkäter

Frågor till medlare

1. Hur skulle du definiera begreppet medling?

2. Vad är syftet med medling?

3. Hur skulle du beskriva medlingsförfarandet?

4. Är det domare som tar initiativet till medling?

Ja   Nej   Vet inte   Det beror på

5. Hur ofta tror du att domare uppmuntrar parterna att delta i medling?

Aldrig   Ibland   Ofta   Vet inte

5. Har det skett någon ökning beträffande antalet medlingar vid vårdnadstvister sedan lagen infördes 2006?

Mycket stor   Stor   Mindre stor   Ingen alls   Antalet har sjunkit

6. Vilka för- respektive nackdelar finns med medling?

7. Vilka för- respektive nackdelar finns det med samarbetsamtal?

8. Vad anser du är skillnaden på medling och samarbetsamtal som bedrivs av familjerätterna?

9. Anser du att barnet bör komma till tals i medling?

Ja   Nej   Det beror på

10. Om du svarat ja på fråga nio vem ska föra barnets talan?

Medlare   Eget ombud   Barnet ska föra sitt egna intresse   På annat sätt

---

11. Får medlare rätt utbildning?

Ja   Nej   Vet inte

12. Vad är utmärkande för en bra medlare?

13. Hur ofta upplever du att föräldrar självmant vill gå på samarbetsamtal?

Aldrig   Ibland   Ofta   Vet inte

14. Är det meningsfullt att förordna om medling om parterna motsätter sig det?

Ja   Nej   Det beror på

15. Finns det vissa medlingsmodeller som är bättre lämpade för vårdnadstvister?

16. Har du övriga synpunkter som du vill framföra om medling i vårdnadstvister?

Frågor till domare

1. Hur skulle du definiera begreppet medling?

2. Vad är syftet med medling?

3. Hur ofta beslutar du om medling?

- Var tredje fall   Var femte fall   Var sjunde fall   Var tionde fall eller mer
 Vet inte   Aldrig

4. Anser du att medling är lämpligt vid vårdnadstvister?

- Ja   Nej   Vet inte   Det beror på

5. Om du har svarat nej på fråga fyra har du förslag på något lämpligare alternativ?

6. Är det du som tar initiativet till att parterna medlar?

- Ja   Nej   Vet inte   Ibland

7. Hur ofta uppmuntrar du parterna att medla?

- Aldrig   Ibland   Ofta   Vet inte

8. Vilka för- respektive nackdelar finns det med medling?

9. Vilka för- respektive nackdelar finns det med samarbetsamtal?

10. Vad anser du är skillnaden på medling och samarbetsamtal som bedrivs av familjerätterna?

11. Hur ser du på det faktum att medling förordnas först när tvisten nått domstol?

- Mycket bra   Bra   Mindre bra   Dåligt

12. Om du svarat mindre bra eller dåligt på fråga elva var skulle du istället vilja placera medling enligt 6:18a FB?

13. Anser du att barnet bör komma till tals i medling?

- Ja   Nej   Det beror på

14. Om du svarat ja på fråga tretton vem ska föra barnets talan?

- Medlare   Eget ombud   Barnet ska föra sitt egna intresse   På annat sätt

---

15. Ställer du krav på medlare?

- Ja   Nej   Vet ej

16. Vad är utmärkande för en bra medlare?

17. Hur utser du medlare?

18. Hur ofta förekommer att föräldrar har varit på samarbetsamtal innan tvisten aktualiseras i domstol?

Aldrig   Ibland   Ofta   Vet inte

19. Hur ofta förekommer det att föräldrar hänvisas till samarbetsamtal?

Aldrig   Ibland   Ofta   Vet inte

20. Är det meningsfullt att förordna om medling när parterna motsätter sig det?

Ja   Nej   Det beror på

21. Har du övriga synpunkter som du vill framföra om medling i vårdnadstvister?